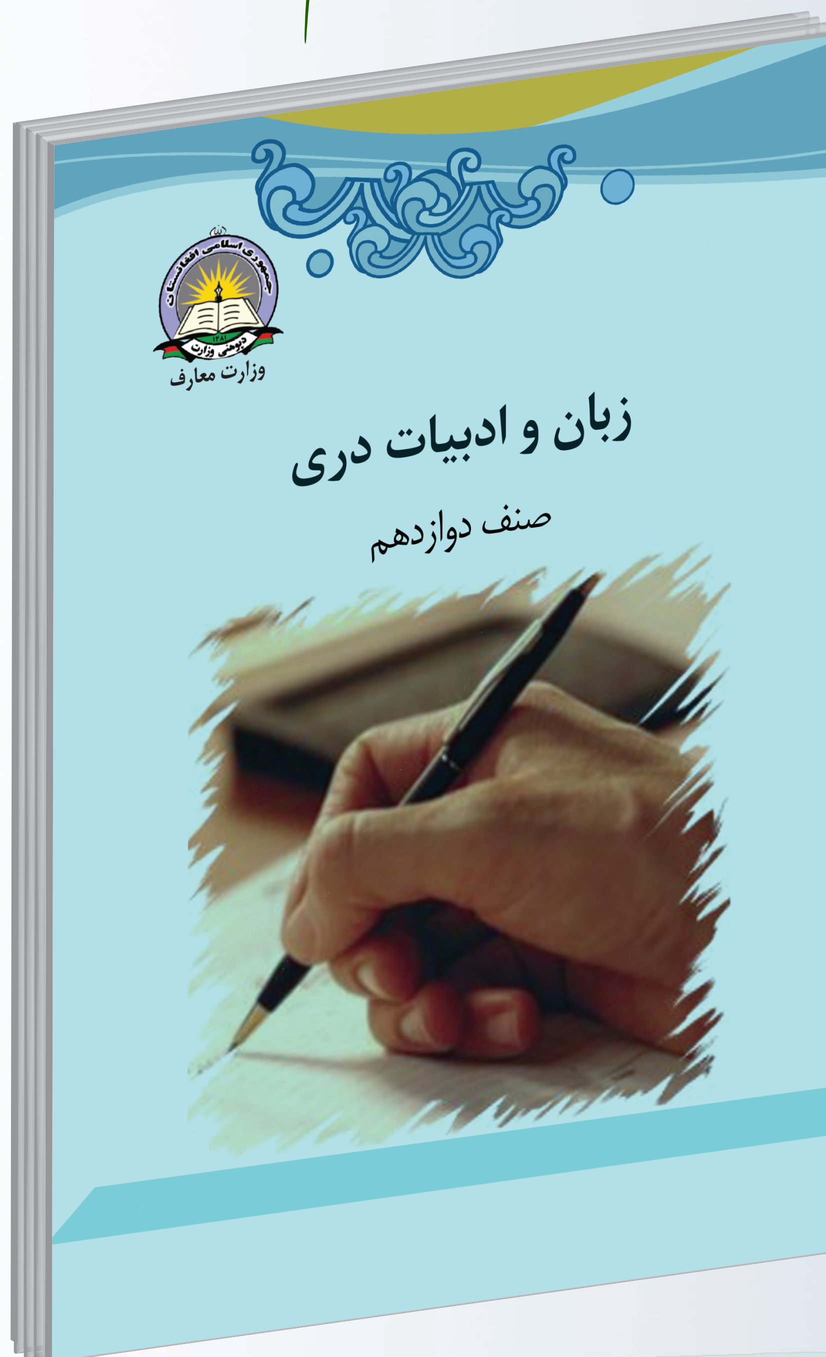

کتاب معلم

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری

صنف دوازدهم

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری - صنف دوازدهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ. ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

رهنمای تدریس

زبان و ادبیات دری

صنف دوازدهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ . ش.

مشخصات کتاب

مضمون: رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری
مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش دیپارتمنت زبان و ادبیات دری
ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری
صنف: دوازدهم
زبان: دری
انکشاف‌دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی
ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف
سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی
ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهۀ سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادۀ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعۀ نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی و رهنمای تدریس در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، با استفاده از این رهنما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندۀ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادۀ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این رهنمای تدریس مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه‌یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست مطالب

پیشگفتار

رهنمای معلم کتابی است که معلمان محترم را با اهداف عمومی تعلیم و تربیت، اهداف دورۀ تعلیمی، پلان درسی و شیوۀ تدریس یک درس و عملی ساختن دقیق برنامۀ درسی در صنف رهنمایی می کند.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول تحت عنوان کلیات و معرفی برنامۀ درسی و فصل دوم تحت عنوان رهنمای تدریس می‌باشد. فصل اول شامل دو قسمت است مقدمه و آشنایی با برنامۀ درسی. در قسمت مقدمه، معلمان با مقاصد تعلیم و تربیت و رسالت معلمی آشنا می‌شوند، آن‌ها آگاه می‌شوند که اهداف نظام تعلیم و تربیت کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و تعلیمی، فرهنگی و هنری، مدنی، اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال می کند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنند که از طریق ارائۀ محتوا و روش‌های جذاب تدریس زمینۀ تحقق این اهداف را فراهم سازند.

در قسمت دوم فصل اول معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامۀ درسی، نوع ارتباط عمودی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روش‌های تدریس و شیوۀ ارزیابی از معلومات و مهارت‌های شاگردان و مواد ممد برنامۀ درسی آشنا می‌شوند. روش‌های تدریسی که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درس است، برای مثال روش‌های تدریس توصیه شده در درس ریاضی با درس اجتماعیات و یا آموزش زبان فرق می کند؛ وجه اشتراک این روش‌ها تأکید آن‌ها بر فعال بودن شاگردان در جریان تدریس تحت نظر معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرمسیر، نحوۀ تدریس هر درس(پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آن‌ها استفاده شده اختصاص یافته است. باور نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه به دلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیۀ پلان روزانه را نداشته باشند و یا این که هر کدام استنباط‌های خاص از اهداف درس داشته باشند، در نتیجۀ تدریس خوب لازم به تذکر است که شیوۀ تدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان نتوانند از روش‌هایی که خود در طی سال‌ها تدریس تجربه کرده اند استفاده نکنند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن آموزش صورت گیرد.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ‌های متن درس، سؤالات آخر درس و یا بخش، اختصاص داده شده است. به منظور توسعۀ معلومات بیشتر معلمان در اخیر هر پلان درسی معلومات اضافی برای آن‌ها آورده شده است. معلمان محترم با ارسال نظرات خود به ریاست انکشاف نصاب تعلیمی می‌توانند به بهتر شدن این رهنما کمک کنند.

در آخر، موفقیت همه معلمان گرامی را در تربیت افراد صالح، باایمان، وطن دوست و مسؤول در برابر کشور عزیز ما افغانستان از بارگاه خداوند ﷻ خواهانیم.

فصل اول

کلیات و معرفی برنامهٔ درسی

اهمیت تعلیم و تربیت و رسالت معلمی

دانشمندان هر کدام تعلیم و تربیت را به شکل‌های مختلف تعریف کرده اند. عده‌یی تعلیم و تربیت را انتقال علم و دانش، ارزیابی و توسعهٔ میراث فرهنگی گذشته‌گان می‌دانند. عده‌یی نیز تعلیم و تربیت را تشکیل نهایی صفات و قابلیت‌های معین در فرد خوانده اند. برخی هم تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در فرد یا به بیان روشن‌تر رشد توانایی و استعدادهای فرد می‌شمارند.

برخی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده‌گی در اجتماع و آشنا ساختن وی با آداب، رسوم، عقاید و افکار خاص می‌پندارند. امروز نظریات مفیدی در بارهٔ ماهیت و تربیت به وسیلهٔ دانشمندان بزرگ ابراز شده است که نقل آن‌ها در این مقدمه از اهمیت خاصی برخوردار است.

بعضی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را رهنمایی جنبه‌های متعدد ابعاد وجودی فرد؛ یعنی جنبه‌های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری و اخلاقی می‌دانند.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند؛ اما به تنهایی بسنده نیستند. دانشمندان از تعلیم و تربیت شاگردان انتظارات زیادی دارند. آن‌ها از شاگردان انتظار دارند که در کنار فراگیری علم و هنر با فرهنگ، آداب و رسوم کشور خود آشنا شده، به منظور سازگاری با جامعهٔ و ورود موفقانه به اجتماع، دانش، مهارت‌ها و ذهنیت‌های خاصی را کسب کنند، تا در نتیجهٔ شکوفایی استعداد بتوانند قابلیت‌های خود را بروز دهند. مهارت‌های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعهٔ یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار می‌رود ابعاد وجودی شاگردان که توسط زیست‌شناسان، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان، فلاسفه و علمای اخلاق شناسایی شده است، از طریق تعلیم و تربیت رهنمایی، رشد و توسعه یابد.

نظام تعلیم و تربیت مطلوب، پرورش همه‌گان را مورد توجه قرار می‌دهد و به تحقق همهٔ اهداف آن می‌پردازد. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح همهٔ دوره‌های تعلیمی به تحقق تمام اهداف تعلیم و تربیت از طریق فعالیت‌های مختلف درسی و نصاب تعلیمی توجه دارد.

شاگردان در دورهٔ نوجوانی دارای ویژه‌گی‌های خاصی اند که از لحاظ فزیکی وارد مرحلهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی می‌شوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروه هم‌سالان در این دوره شکل مخصوص به خود می‌گیرد. آماده‌گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورهٔ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از همکاری با دیگران و انجام کارهای خوب و کمک به دیگران احساس خوشی می‌کنند. آن‌ها دوست دارند که خود به طور مستقل بسیاری از امور مربوط به خویش را انجام دهند. ذوق هنری و حس زیبایی شناسی نوجوانان در این دوره بیش از دورهٔ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل‌های مختلف نشان دهند. آن‌ها فرصت‌های مختلفی را برای آموزش فراهم می‌کنند.

فرصت‌ها همواره متعادل و خوشایند برای معلم نیست؛ اما از اهمیت تربیتی خاصی برخوردار اند. یک معلم آگاه توجه دارد که از این فرصت‌ها برای رشد ابعاد وجودی شاگردان خود در زمینه‌های مختلف علمی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، دینی، جسمانی و عقلانی استفاده نماید.

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان و انکشاف همه جانبهٔ علم و دانش در جهت تعلیم و تربیت برای همه ضروری پنداشته می‌شود. نکات آتی شاخص‌های تعلیم و تربیت می‌باشد:

الف- اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویهٔ ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآن مجید و سنن پیامبر ﷺ.
- ایجاد روحیهٔ خودشناسی به منظور خداشناسی.
- تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و الزام به سجایای اخلاقی.
- ایجاد روحیهٔ دسپیلین پذیری و رعایت ارزش‌های قبول شده.
- تقویهٔ روحیهٔ درک مسؤولیت در برابر ارزش‌های تعلیمی، تربیتی و اجتماعی.

ب- اهداف علمی و آموزشی

در نتیجهٔ پروسه‌های آموزشی‌یی که به وسیلهٔ نصاب تعلیمی و سایر فعالیت‌هایی که ماورای نصاب تعلیمی صورت می‌گیرد، شاگردان دانش اساسی و لازمی را کسب و مهارت‌های عالی فکری را انکشاف خواهند داد؛ بنابران اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است:

- کسب و تقویهٔ مهارت‌های آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، در فراگیری زبان‌های رسمی و خارجی.
- در فراگیری مهارت‌های آموزشی: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در پروسه‌های آموزش و نتایج حاصله از آن.
- تقویت قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه‌های علمی، فرهنگی، فنی و مسلکی.
- آموزش علوم، فنون، تکنالوجی معاصر و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی مورد نیاز.
- کسب مهارت جهت حل معضلات و مشکلات فردی و اجتماعی.

ج - اهداف فرهنگی و هنری

- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامک‌دوزی، بافت، انجنیری، رسامی، نقاشی، خطاطی، تزیین خانه) و هنرهای سالم جهانی، پرورش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی شناسی.
- آگاهی از تاریخ، فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.
- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدهٔ جامعهٔ افغانستان.
- انکشاف مهارت‌های هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د- اهداف مدنی و اجتماعی

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقت شاگردان به حیث اعضای یک خانواده، محل، منطقه و اجتماع ملی و بین‌المللی کمک خواهد کرد:

- تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از نوامیس ملی، تحکیم بنیاد روابط خانواده‌گی بر پایهٔ تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.
- تقویهٔ روحیهٔ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبسته‌گی ملی و بین‌المللی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگ‌های غیر مشروع و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون ورعایت آن، حمایت از حقوق قانونی همه‌گان بدون درنظرداشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابسته‌گی سیاسی و امثال این‌ها.
- انکشاف روحیهٔ مشارکت در فعالیت‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- تقویهٔ روحیهٔ انتقاد و انتقادپذیری، حوصله مندی و احترام به آرا، اندیشه‌ها و افکار دیگران.
- رشد و انکشاف روحیهٔ احترام به شخصیت افراد، کرامت انسانی و رعایت آداب معاشرت در روابط اجتماعی.
- ایجاد روحیهٔ حل مسالمت آمیز اختلافات و منازعات به طور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیهٔ فرهنگ شکیبایی و همدیگرپذیری.
- تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعهٔ بین‌المللی.
- تقویت روحیهٔ احترام به کرامت انسانی و دانستن اساسات حقوق بشر.
- رشد و انکشاف روحیهٔ احترام به مقام والای زن و حمایت از حقوق آن.
- رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان و موازین جامعهٔ مدنی.

هـ- اهداف اقتصادی

- درک ضرورت انکشاف اقتصادی جامعهٔ و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیهٔ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آن‌ها و پرورش و رشد روحیهٔ حراست از اموال عامه.

و - اهداف عمومی دورهٔ لیسه از صنف (۱۰-۱۲)

شاگردانی که دورهٔ متوسطه را موفقانه سپری نمایند، شامل این دورهٔ تعلیمی و تربیتی می‌شوند. هدف کلی این دوره انتخاب مسیرهای مختلف زنده‌گی مطابق با استعداد و علاقهٔ شاگردان و با درنظرداشت ضرورت‌ها و امکانات کشور می‌باشد و اهداف این دوره را قرار ذیل می‌توان درنظرگرفت:

۱- تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.

۲- توسعهٔ معلومات و تعمیق تربیت دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.

۳- انکشاف روحیهٔ خودشناسی به منظور معرفت بیشتر با خداوند ﷻ.

۴- تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته‌های مختلف علوم.

۵- گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در بارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفتهٔ بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.

۶- انکشاف متوازن آموزش زبان‌های رسمی کشور، تقویهٔ زبان‌های مادری و زبان‌های خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افادهٔ اهداف به صورت تحریری و شفاهی.

۷- انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبسته‌گی ملی، ضدیت با جنگ‌های ناروا، مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابت سالم در کارهای شایسته.

۸- رشد مهارت تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آن‌ها.

۹- رشد روحیهٔ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی.

۱۰- رشد علاقهٔ شاگردان به کار رسمی در جهت فراهم ساختن زمینه‌های علمی آن.

۱۱- انکشاف مهارت سنجش و خودآزمایی در پروسه‌های آموزشی.

۱۲- مواظبت از وضع صحی خویش.

معرفی زبان دری

شناخت زبان به حیث وسیلهٔ افهام و تفهیم و فراگیری زبان دری به حیث زبان اولی در مناطقی که به آن تکلم می‌کنند، در روند آموزش سایر مضامین نهایت ضروری دانسته می‌شود. اهمیت این مضمون نه به حیث یک زبان که وسیلهٔ ارتباط فکری و عاطفی میان افراد جامعه است می‌باشد؛ بلکه به خاطر این است که زمینهٔ ورود شاگردان را از عرصهٔ زبان به دنیای ادبیات نیز فراهم می‌نماید. در چوکات این مضمون شاگردان با مفهوم ادبیات و زیبایی شناسی، تاریخ ادبیات زبان دری، شخصیت‌های بزرگ تاریخی و مفاخر فرهنگی و گذشتهٔ کشور ما، فنون ادبی، متون نظم و نثر متقدمان و معاصران، قواعد دستوری، روش املا و اصول نگارش نیز معرفت حاصل می‌نمایند.

همین‌طور این مضمون برای انکشاف ذهنی و فکری شاگردان حایز اهمیت می‌باشد؛ زیرا با فراگیری آن نه تنها شاگردان به مفهوم ادبیات آشنا می‌شوند؛ بلکه پی می‌برند که ادبیات در آموزش سایر مضامین نیز نقش اساسی را داشته و بدون آموختن منظم آن شاگردان در پروسهٔ عمومی یادگری دچار مشکلات فراوان می‌شوند.

اهمیت آموزش زبان دری

چرا زبان دری در مکاتب تدریس می‌شود؟

زبان وسیلهٔ مفاهمه می‌باشد. زبان است که آثار، نام‌ها و شخصیت‌ها را جاودانه می‌سازد. آموزش زبان دری چه به حیث زبان مادری و چه به صفت زبان دوم، در هر دو صورت زمینه‌های رشد خواندن، نوشتن، گفتن و شنیدن بهتر شاگردان را فراهم می‌سازد؛ همچنان آموزش زبان دری در هر دو صورت وسیلهٔ ارتباط و تفاهم گردیده و به غنامندی فرهنگی شاگردان می‌افزاید. تدریس زبان دری در پهلوی سایر مضامین یکی از اهداف اساسی تعلیمی وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان می‌باشد و به طور مشخص از چند دلیل عمدهٔ دیگر یادآوری می‌شود:

- تقویت روحیهٔ ایمان داری و تقوا.
- آشنایی با آثار ادبی، شخصیت‌های دینی، فرهنگی و هنری و ارزش‌های ملی و تاریخی.
- درک حقایق و تطبیق آن به وسیلهٔ زبان.
- آشنایی شاگردان با مسایل روز، اختراعات، اکتشافات و انکشافات.
- تقویت قابلیت تفکر، تحقیق، مطالعه و ابتکار در زمینه‌های مختلف.
- تقویت روحیهٔ دفاع از استقلال، وحدت ملی و تمامیت ارضی.
- ایجاد روحیهٔ همکاری با مردم.
- آگاهی از قوانین کشور و رعایت آن‌ها.
- توانمند ساختن شاگردان جهت حل مشکلات زنده گی.
- آشنایی شاگردان به اهمیت و ارزش زنده گی.
- ارتقای مهارت‌های زنده گی؛ مانند: مسایل اقتصادی و تکنالوجی معلوماتی.
- فراهم سازی زمینه‌های رشد استعدادها، خواسته‌های مطلوب و ارتقای ظرفیت‌های شاگردان.
- آگاهی در مورد ارزش‌ها و فرهنگ کشور.
- ایجاد تغییر مطلوب در سلوک و روش شاگردان.

زبان رسمی اول (زبان مادری) دری یا پشتو

ابعاد گونه گون قابلیت و مهارت زبان با همدیگر پیوند دارد؛ در حالی که تأکید خاص بر مهارت‌های خواندن و نوشتن صورت می‌گیرد، به عین منوال شاگردان می‌توانند مهارت‌های شنیدن و گفتن، ذخیرهٔ لغات و کاربرد قواعد دستوری خود را نیز تحکیم و تقویت بخشند.

مهارت خواندن از طریق انتخاب متن‌های ادبی و همچنان متن‌های دارای محتوای دینی و تاریخی و نوشته‌های اخلاقی می‌تواند رشد یابد.

موضوعات صحی، اقتصادی و مضمون‌های مربوط به حیات روزانه نیز از طریق متن‌های منتخب صورت می‌گیرد. علاوه بر این، برای شاگردان قصه‌ها در بارهٔ ارزش‌ها و افتخارات مردم نیز پیشکش می‌شود.

در وقت تدریس زبان رسمی اول (زبان مادری) تأکید خاص بر مهارت‌های تحریری و انکشاف ابتکار نیز صورت می‌گیرد. شاگردان تشویق می‌شوند مقالاتی بنویسند یا موضوعاتی را انشا کنند و همچنان آن‌ها تشجیع می‌شوند به شیوه‌یی که خاص خود شان است، مفاهیم را افاده کنند.

اهداف کلی آموزش زبان دری

در یادگیری زبآن‌ها دو هدف مهم وجود دارد:

– اهداف عمومی

– اهداف خصوصی

الف – اهداف عمومی آموزش زبان دری

- تقویت قابلیت تفکر، اندیشه، تعمق، تحقیق، نقد و ابتکار در زمینه‌های علمی، ادبی و فرهنگی.
- نوشتن مطالب مشخص، سخن گفتن و ابراز نظر.
- آماده ساختن شاگردان به خودشناسی، تقوا، وطن دوستی، وحدت ملی، بشردوستی، زیست با همی، صلح خواهی، آشنایی با تمدن و فرهنگ و ارزش‌های افغانستان و جهان و آشنایی با تکنالوجی معاصر.
- تقویت روحیهٔ دفاع از استقلال، غنای فرهنگی و زدودن کلیه اشکال و انواع تبعیض.
- آشنایی با شخصیت‌ها، آثار علمی، ادبی، هنری و اجتماعی نویسنده‌گان و شعرای معروف کشور.
- آشنایی با آثار ترجمه شدهٔ برخی از نویسنده‌گان جهان.
- تقویت روحیهٔ اعتقاد به ارزش‌های دین مقدس اسلام، ایجاد روحیهٔ خودشناسی، رعایت قانون و درک مسؤولیت در برابر اجتماع.
- ایجاد تغییر مطلوب در سلوک و روش شاگردان.

ب- اهداف خصوصی آموزش زبان دری

- انکشاف قابلیت شنیدن و سخن گفتن.
- انکشاف قابلیت نوشتن و خواندن.
- انکشاف قابلیت نقد و تفکر.
- انکشاف قابلیت درک موضوعات، از طریق گوش دادن به سخن‌ها، مصاحبه‌ها و غیره.
- سخن گفتن و صحبت کوتاه به صورت درست، ساده و آسان با رعایت هجاها.
- رعایت دستور زبان در ارائهٔ جمله‌ها.
- خواندن و انکشاف بیشتر مهارت‌ها در خواندن بلند، با تلفظ درست.
- قابلیت نوشتن املا و انشا، نوشتن درست کلمه‌ها و جمله‌های معمول زبان.
- تلفظ درست کلمه‌ها بر اساس قوانین زبان با درنظرداشت سبک نگارشی.
- قابلیت تفکر:
  - رعایت تسلسل فکری و حقایق در نوشتن یک موضوع.
  - ارتباط بین علت و معلول.
  - تحلیل، طبقه بندی و مقایسه.
  - تعمیم، استنباط و استنتاج در رابطه به موضوع.
  - نقد موضوع و استدلال موافق و یا مخالف در برابر آن.
  - قادر بودن به تفکر آزادانه.
  - تقویت روحیهٔ انتقادپذیری.

ارزش‌های قابل تأکید

ارزش‌های دینی، اقتصادی، اجتماعی، میهن دوستی، احساس مسؤولیت، صداقت و تکمیل شخصیت.

اهداف آموزشی زبان دری در صنوف ۱۰، ۱۱، ۱۲

شاگردان در نتیجهٔ خواندن و یاد گرفتن موضوعات مضمون زبان دری، دانش، مهارت و ذهنیت‌های زیر را کسب می‌نمایند:

	شاگردان دانش و فهم خویش را وسعت می‌بخشند:
دانش‌ها	• متون ادبی (نظم و نثر). • قصه‌ها، حکایت‌ها، پند و اندرزها، داستان‌ها، نامه‌ها، نمایشنامه‌ها، هنرها، اختراعات، اکتشافات و صنایع دستی، شناخت انواع ماین و خطرات آن‌ها، حقوق بشر و اضرار مواد مخدر. • شرح حال و نمونهٔ کلام برخی از شعرا و نویسنده‌گان متقدم و معاصر ملی و بین‌المللی. • ادبیات فولکلور، رسوم و عنعنات محلی، منطقه‌یی و ملی، روزهای تاریخی و بازی‌های کشور.
	شاگردان مهارت‌های زیر را یاد می‌گیرند:
مهارت‌ها	• متون ادبی(نظم و نثر) را خوب خوانده، نوشته و به دیگران تفهیم کرده بتوانند. • از مفاهیم آیین انشا و نگارش در نگارش روزمره استفاده نمایند. • تقویت مهارت‌های زبانی.
ارزش‌ها	• شاگردان به اهمیت موضوعات ادبی، اخلاقی و اجتماعی پی برده و آن‌ها را سرمشق زنده‌گی فردی و اجتماعی خویش قرار دهند. • به مطالعهٔ پارچه‌های ادبی(نظم و نثر)، قصه‌ها، پند و اندرزها، لطیفه‌ها، داستان‌ها و نمایشنامه‌ها علاقه‌مند شوند. • از نظریات شخصیت‌های فرهنگی، ادبی و مفاخر کشور استفاده نموده، در حفظ و نگهداری آثار ارزشمند آن‌ها سهم بگیرند. • به اعتقادات اسلامی باور شان بیشتر گردد و حقوق انسانی را رعایت و به عنعنات پسندیدهٔ مردم ارج نهند.

شیوه‌های تدریس

۱- شیوۀ تفکر استقرایی(سیر از جزء به کل)

طبق این شیوه معلم با طرح سؤال‌های هدفمند شاگردان را به سمت اهداف درس رهنمایی می‌کند. این عمل باعث می‌شود که اذهان شاگردان سیر از جزء به کل را دنبال کنند و تا پایان درس از مفاهیم مورد نظر آگاهی و اطمینان یابند.

۲ ـ روش کار (فردی ـ گروهی)

در این روش شاگرد فراتر از یک مستمع با رهنمایی معلم و همکاری گروه می‌تواند آموخته‌های خود را تعمق بخشد و آن‌ها را به صورت مهارتی و عملی در آورد. در روش یاد شده، شاگرد کاملاً فعال است و از حد اکثر وقت صنف استفاده می‌کند. مهارت‌هایی چون تهیۀ وترین دیواری، نقد و بررسی نوشته، مقایسه و... با روش واحد قابل اجرا است.

معلم پس از ارائۀ توضیحات لازم پیرامون یک درس می‌تواند به هر یک از گروه‌های کاری، موضوعی را واگذار نماید تا انجام دهند ودر پایان وقت گروه‌ها نتایج کار خود را به وسیلۀ نمایندۀ شان ارائه دهند. حتا جریان تدریس نیز می‌تواند به گروه‌ها واگذار گردد؛ مثلاً: برای آموزش تبدیل گفتار به نوشته، صنف به پنج گروه تقسیم می‌گردد و به هر یک گروه یک نمونۀ متن تقریری داده می‌شود تا آن را به نوشته تبدیل کنند. در پایان اعضای هر گروه تفاوت‌هایی را که به نظر شان رسیده است، مطرح می‌کنند و سرانجام، این تفاوت‌ها جمع بندی می‌شود. این وظیفه در خارج از وقت صنف می‌تواند ادامه داشته باشد و کار خانه‌گی نیز به شکل گروهی ارائه گردد.

۳ـ روش مقایسه

یکی از روش‌هایی که در آموزش نگارش نقش مؤثر و فعال دارد، روش مقایسه است؛ برای مثال: می‌خواهیم"نگارش‌عادی" و "نگارش ادبی" را آموزش دهیم. ابتدا نمونه هایی از یک نوشتۀ علمی و یک نوشته ادبی را ارائه می‌دهیم:

- قید در جمله معمولاً مقدار صفت یا مسند را نشان می‌دهد. گاه قید در بارۀ فعل جمله توضیح می‌دهد یا تمام جمله را مقید می‌کند. این توضیح ممکن است گسترده باشد...(نوشتۀ علمی)
- کلبۀ گلی آنان روی خاک نمناک و نم‌کشیدۀ کنار رودخانه خمیده بود و گویا پنجه‌های خود را به خاک فرو برده بود و در سراشیبی آنجا را به زور روی تپه نگه می‌داشت. باران سر و روی آن را شسته بود. (نوشتۀ ادبی)

– در نوشتۀ اول، کلمات هر یک معنای دقیقی دارند؛ اما در نوشتۀ دوم، کلمه‌ها با معنای چندپهلو انتخاب شده اند.

– در نوشتۀ اول پیام در کمترین کلمات، ارائه شده؛ اما در نوشتۀ دوم به چگونه‌گی ارائۀ پیام و جنبه‌های ادبی آن توجه شده است.

استفاده از شیوۀ مقایسه برای تدریس و انتقال این روش به شاگردان، جهت تشریح یک پدیده، مناسب است. با استفاده از مقایسۀ تفاوت‌ها و شباهت‌های دو یا چند پدیده یا مسأله، موضوع را به راحتی می‌توانیم بیان کنیم.

٤- روش بحث گروهی

در این روش، بحثی را که مورد علاقهٔ همهٔ شاگردان باشد، در بارهٔ یکی از مهارت‌های زبانی مطرح می کنیم. در روش یاد شده، به شاگردان فرصت داده می‌شود تا عقاید و تجربیات خود را در بارهٔ یک موضوع بیان کنند؛ برای مثال می‌خواهیم در بارهٔ سفرنامه‌نویسی مطالبی را آموزش دهیم. ابتدا موضوع را با طرح چند سؤال به بحث می گذاریم:

- سفرنامه چیست؟
- چه فایده دارد؟
- از چه زمان سفرنامه‌ها نوشته شده اند؟
- یک سفرنامه حاوی چه مطالبی است؟
- سفرنامه در مطالعات اجتماعی، تاریخی، زبانی و ادبی به ما چه کمکی می کند؟
- کدام یک از سفرنامه‌های مشهور را می‌شناسید ؟
- چگونه می توان سفرنامه نوشت؟
- برای نوشتن سفرنامه چه اصول را باید رعایت کرد؟

معلم می تواند از قبل، موضوع مورد بحث را اعلام کند تا شاگردان مطالعات جانبی داشته باشند. او باید بحث‌ها را جهت دهد؛ همچنین باید کوشش کند که بحث‌ها قابل فهم و ساده باشد.

در این روش، علاوه بر تدریس مهارت مورد نظر، توانایی هایی از قبیل:

۱- اظهار نظر در برابر جمع، ۲- همآهنگی با جمع، ۳- رهبری و قدرت انتقاد در برابر افراد، ۴- شناخت مسایل و یافتن راه حل برای آن‌ها و ۵- مهارت گوش دادن و سخن گفتن نیز تقویت می‌شود.

٥- روش پرسش و پاسخ

در جریان تدریس، یادگیری یک مهارت می‌تواند از طریق پرسش و پاسخ عملی گردد. این روش سابقه‌یی طولانی دارد. سقراط در قرن پنجم قبل از میلاد از این روش استفاده کرد.

معلم می‌تواند مفاهیم اساسی درس را روی تختهٔ صنف بنویسد و با کمک شاگردان به پرسش‌ها پاسخ دهد.

پرسش‌ها باید روان، ساده و دربرگیرندهٔ مفاهیم اصلی درس باشند؛ پیوسته‌گی منطقی در آن‌ها دیده شود؛ بحث صنف و ذهن شاگردان را جهت دهد؛ بین پاسخ‌های ارائه شدهٔ شاگردان توافق به وجود آید؛ به همه شاگردان سهم فعال داده شود و پرسش‌ها از ساده به مشکل تنظیم گردد؛ برای مثال: می‌خواهیم نقش تشبیه را در تصویرسازی و وصف (توصیف) در یک نوشته توضیح دهیم؛ ابتدا قطعه‌یی را که در آن تشبیه به کار رفته است، روی تخته می‌نویسیم: "وی ناگهان به سخن آمد وکلمات مانند باران، برق آسا از دهانش بیرون ریخت. مثل دانه‌های تسبیح که رشته اش پاره شود".

سپس چند سؤال هدفمند طرح می کنیم:

۱- کلمات به چه چیزهایی تشبیه شده است؟

۲- میان کلمات و دانه‌های تسبیح چه رابطه یی دیده می‌شود؟

۳- چرا نویسنده این رابطه را برقرار ساخته است؟

۴- به نظر شما کلمات را به چه چیزهای دیگری می‌توان تشبیه کرد؟

با پاسخ دادن به این پرسش‌ها بهتر می‌توانیم نقش تشبیه را نشان دهیم.

٦ - روش تمرین دادن

معلم پس از آن که یکی از مهارت‌های نگارشی را تدریس نمود، با یک یا چند تمرین شاگردان را به تکرار و استعمال این مهارت‌ها وادار می‌سازد؛ برای مثال: پس از آموزش نشانه گذاری و عملی ساختن هر یک و استفاده از آن‌ها یک متن به شاگردان سپرده شود تا آن را علامت گذاری کنند یا هنگامی که بند(پاراگراف) درس داده می‌شود، متنی که در آن بندها مشخص نشده اند، به دانش آموزان داده شود تا آن بندها را از هم جدا کنند.

معلم می‌تواند از این روش در کنار سایر روش‌ها به طور مستمر استفاده کند.

۷- روش پژوهش (فردی ـ گروهی)

این روش شاگردان را قادر می‌سازد به کمک پژوهش و تحقیق گروهی یا فردی، مشکل خود را حل کنند. بر اساس روش یاد شده یکایک شاگردان باید اصول و روش‌های پژوهش(تحقیق) و مبانی آن را فرا گیرند. در این روش، معلم باید قبلاً روش‌های پژوهشی را به شاگردان آموزش دهد و خود نیز بر آن مسلط باشد. نمونه‌هایی از فعالیت‌هایی که در آن‌ها از این روش استفاده می‌شود، عبارت اند از:

- پژوهش کتاب‌خانه‌یی در بارۀ ابعاد یک موضوع.
- پژوهش به طریق مصاحبه و پرسش‌نامه برای تحقیق در بارۀ یک موضوع.
- مراجعه به کارت کتلاک کتاب‌خانه و مشخص کردن عناوین مشترک یک موضوع.
- مراجعه به فهرست کتاب‌های چاپی و استخراج ده عنوان کتاب در بارۀ یک موضوع؛ مثلاً: شاهنامۀ فردوسی.
- تشکیل یک گروه پنج نفری و کار تحقیقی در بارۀ یکی از بناهای تاریخی.

۸ ـ روش حل مسأله

در این روش، تفکر منطقی تقویت می‌شود و از این طریق می‌توان به شاگردان آموخت تا بین پدیده‌ها روابط تازه کشف کنند. این روش به شاگرد یاد می‌دهد که با اتکا به خود و استفاده از تفکر منطقی در بارۀ موضوع مورد نظر دست به نگارش بزند؛ برای مثال: می‌خواهیم (ساده ترین روش‌های نوشتن) را از طریق روش حل مسأله به شاگرد بیاموزیم. برای این کار، طی مراحل پنج‌گانه عملاً به شاگرد نشان می‌دهیم که نگارش کار ساده و ممکن است.

۱- مشخص کردن مسأله.

۲- حدس زدن یا مشخص کردن علل مسأله.

۳- در نظر گرفتن راه حل‌های ممکن.

۴- انتخاب بهترین راه حل.

۵- عملی کردن راه حل انتخابی.

به طور مثال:

۱- احمد نمی‌دانست انشایش را در بارهٔ فرهنگ چگونه آغاز کند؛ به چه مسایلی بپردازد و از چه راه‌هایی آن را به پایان ببرد.

۲- او ابتدا سعی کرد علل این ناتوانی را بررسی کند. احمد می‌توانست در بارهٔ فرهنگ سخن بگوید؛ اما قادر به نوشتن آن نبود.

۳- احمد به کمک معلم انشا و اندوخته‌های قبلی چند راه حل ممکن را در نظر گرفت:

الف: ابتدا سؤالات را طرح کند و آن‌گاه هر یک را به طور مختصر پاسخ دهد و سپس پاسخ‌ها را منظم کند.

ب: کلمات و مفاهیم کلیدی و اصلی را در بارهٔ فرهنگ جمع‌آوری کند، آن‌ها را گسترش دهد، در بارهٔ هر یک از مفاهیم چند سطر بنویسد و آن‌گاه آن‌ها را منظم کند.

ج: در بارهٔ فرهنگ پانزده دقیقه سخن بگوید و آن‌ها را ثبت کند. آن‌گاه حاصل سخن را از نوار گرفته، بنویسد.

د: با مطالعه و تحقیق در این باره، یادداشت‌هایی تهیه کند؛ سپس یادداشت‌ها را تنظیم کند و حاصل کار را به صورت مقاله به صنف ارائه نماید.

۴- احمد با توجه به فرصت خود و ماهیت موضوع از دو راه حل (الف) و (د) استفاده کرد.

۵- او برای این کار ابتدا چند سؤال طرح کرد:

- فرهنگ چیست؟
- عناصر تشکیل دهندهٔ فرهنگ کدام‌ها اند؟
- ارتباط سواد با فرهنگ چیست؟
- برای حفظ هویت فرهنگی چه باید کرد؟
- علل شگوفایی فرهنگ یک کشورچیست؟

آن‌گاه برای هر سؤالی با روش تحقیق و استفاده از منابع، پاسخ کوتاه و مناسب تهیه کرد.

پاسخ‌ها را منظم نموده و نوشتهٔ خود را یک بار برای پدرش خواند. در آخر همهٔ آن را اصلاح و پاک نویس کرد.

۹- روش عمومی تدریس

روش عمومی تدریس در واقع نوع درس است که عناصر مهم در پیکرهٔ آن پیش بینی می‌شود.

روش‌های تدریس بر حسب فعالیت شاگردان به دو دستهٔ فعال و غیر فعال تقسیم می‌شوند. در روش تدریس فعال، شاگرد خود در جریان آموزش شرکت می‌کند و محور اوست (شاگرد محوری)؛ ولی در روش غیر فعال، معلم پیوسته سخن می‌گوید و عمل می‌کند و شاگرد ساکت و بی حرکت می‌ماند(معلم محوری)؛ یا این‌که معلم و شاگرد هر یک به کار خود می‌پردازند و در کار همدیگر دخالت نمی‌کنند.

نوع دیگری از آموزش فعال (مشارکتی) است که این روش نتیجهٔ مثبت را به همراه داشته است.

فصل دوم

رهنمای تدریس

در فصل اول این رهنما شما معلمان محترم با کلیات برنامهٔ درسی و روش‌های تدریس آشنا شدید، در این فصل با پلان سالانه و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانهٔ درسی

نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم‌بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرمسیر فرق می‌کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می‌شود و دو هفتهٔ ماه جدی به امتحان اختصاص داده شده و در هفتهٔ آخر شاگردان رخصت می‌شوند. در پایان فصل بهار یعنی جوزا، دو هفتهٔ اول به امتحان شاگردان و سه ماه به رخصتی اختصاص داده شده است.

در ولایات سردسیر سال تعلیمی از اول ماه حمل آغاز می‌شود. امتحانات چهارونیم ماهه در دو هفتهٔ آخر ماه سرطان آغاز شده، شاگردان در دو هفتهٔ اول ماه اسد پس از امتحانات رخصت می‌شوند. امتحانات سالانه در اول ماه قوس شروع می‌شود و الی دو هفته ادامه می‌یابد؛ پس از آن شاگردان برای سه ماه رخصتی زمستانی دارند. سال تعلیمی در مجموع ۲۸ هفته است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد به دست آمده نشان می‌دهد که شما در هر هفته چه تعداد صفحاتی از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان سالانهٔ مخصوص ولایات گرم‌سیر

فصل	ماه	هفتهٔ اول	هفتهٔ دوم	هفتهٔ سوم	هفتهٔ چهارم
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس				
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو				
	حوت				
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

پلان سالانۀ مخصوص ولایات سردسیر

فصل	ماه	هفتۀ اول	هفتۀ دوم	هفتۀ سوم	هفتۀ چهارم
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا				
تابستان	سرطان			امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی		
	سنبله				
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

رهنمای تدریس درس اول

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	حمد شریف
هدف کلی	آشنایی با تحمیدیه‌سرایی در ادبیات دری، تقویهٔ هرچه بیشتر ایمان و عقیدهٔ راسخ به ذات پاک خدای یگانه و درست نویسی.
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با «تحمیدیه‌سرایی» در ادبیات‌دری آشنایی حاصل نمایند و از بخش درست بنویسیم، نوشتن واژه‌های مختوم با الف در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- احساس و علاقه‌مندی شان به موضوعات دینی و عقیدتی بیشتر گردد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته‌پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «مناجات‌نامه»، پژوهش در انترنت و چند تصویر بزرگ از خانهٔ کعبه.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان. • ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و دعای دسته‌جمعی به خاطر شروع سال نو تعلیمی و برقراری صلح و آسایش همه‌گانی در کشور. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و مرور کوتاهی به درس‌های سال گذشته نماید؛ طوری که همه شاگردان به خوبی بشنوند و بفهمند.	• ادای سلام و احترام نموده، دعا می‌کنند و شاگردی که معرفی کوتاه درس‌های سال گذشته را به عهده دارد، تشریحات خویش را ارائه می‌دارد و نظر به دقت توضیحاتش، تشویق می‌شود.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس اول (مناجات) با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون‌نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون‌نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را خوانده مفهوم آن را بیان می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن‌ها را در کتابچه های‌شان می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس ساعت اول. ● تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	● ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **(درست بنویسیم)**	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: ● خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. ● پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. ● متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و در زمینه توضیحات مناسب ارائه گردیده، روی تخته نوشته شود؛ همچنان واژه‌های مختوم با الف در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب مشخص شود. ● از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند.	● با دقت گوش داده، طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. ● به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. ● گوش فرا می‌دهند. ● چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده و در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند: «عبادت، وسیلهٔ تکامل و سعادت ماست و دستور خداوند ﷻ به نماز، نوعی لطف و رحمت و رهنمایی است که ما را به کمال می‌رساند؛ مثلاً: وقتی پدر و مادر، فرزند شان را به درس خواندن امر می‌کنند، به سود خود فرزند است و سعادت او را می‌خواهند و این امر از روی محبّت به فرزند است؛ وگرنه آن‌ها به درس خواندن او نیازی ندارند.»	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

۱. **تصوف**

برای وجه تسمیهٔ «صوفی» بسیار سخن رفته است؛ یکی آن را از «صوف» و مناسبت آن را «پشمینه‌پوش بودن» این طایفه می‌شمارد؛ دیگری آن را با اهل «صفه» که جمعی از فقرای مسلم و یاران رسول‌اللهﷺ بودند نسبت می‌دهد. تصوف در قرن چهارم به خراسان (افغانستان امروز) راه یافت. متصوفان که در پیرامون دستگاه خلافت خود را مقید می‌دیدند و با آزادی به افکار و عقاید خود نمی‌توانستند بپردازند به دیگر مملکت‌های اسلامی رخنه کردند؛ چون به خراسان آمدند، زمینه را برای آزادی فکر و عقیدهٔ خود مساعد یافتند، به تکامل نظریات خود پرداختند؛ به خصوص که در این‌جا هم ذوق و عشق و روحیهٔ عرفانی از ایام باستان موجود بود.

مردم خوش‌ذوق و خوش‌قریحهٔ ما نیز به زیبایی آن افزودند. در قرن پنج و شش بود که تصوف کم‌کم راه خود را در ادبیات افغانستان نیز باز کرد. قدیمی‌ترین آثار عرفانی آن در برخی پارچه‌های متفرق نظم و نثر است؛ به خصوص حالات خواجه ابوسعید ابوالخیر و رباعیاتش آثار قابل ذکر است. رابعهٔ بلخی، بابا طاهر عریان و خواجه عبدالله انصاری تصوف را در شعر داخل کردند که در نثر اسرارالتوحید خصوصیت و جلوهٔ دیگری بخشید و سنایی رسماً ادبیات تصوفی را به حیث یک جنبش تأسیس کرد، که با عطار رونق گرفت، با مولوی تکامل کرد و بیدل اشعار خود را با آن روح داد.

۲. **سجع**

در لغت آواز کبوتر را گویند و در اصطلاح ادبیات کلمات هم‌آهنگ و کلام مقفی که در آخر جمله‌ها و عبارت‌ها بیاید، همین کلمه‌ها را سجع می‌گویند. سجع در نثر مانند قافیه در نظم است.

سجع سه نوع است: متوازن، متوازی و مطرف.

۱- متوازن: آن است که کلمات فقط در وزن یکی باشند؛ به طور مثال: «مجمع اهل دل است و مرکز علمای متبحر» در عبارت بالا میان «مجمع» و «مرکز» سجع متوازن است.

۲- متوازی: آن است که کلمات سجع از نظر وزن و حرف آخر یک‌سان باشند؛ مانند: «باران رحمت بی‌حسابش همه را رسیده و خوان نعمت بی‌دریغش همه جا کشیده.»

۳- مطرف: آن است که در اخیر دو جمله کلمه‌هایی را بیاورند که در حرف اخیر با هم یکی باشند؛ مانند: «هر نفسی که فرو می‌رود ممد حیات است و چون بر می‌آید مفرح ذات.»

نثر مسجع در زبان دری از گذشته‌ها موجود بوده است؛ لیکن این شیوه به خطبه‌های کتاب یا در مورد ترجمهٔ بعضی کلمات کوتاه انحصار داشته و کتاب یا رساله‌یی که تمام آن مسجع باشد، پیشتر از قرن ششم تا به حال دیده نشده است.

نخستین سجع‌ساز فارسی دری شیخ‌الاسلام عبدالله انصاری که از پیشوایان و بزرگان عرفان به شمار می‌رود، تصنیف‌هایی دارد که معروفتر از همه مناجات‌های او است و این رسایل سرتاسر مسجع می‌باشد از کتب فارسی دری که به وی نسبت داده شده است: رسالهٔ اسرارالتوحید، مناجات‌نامه، نصایح، زادالعارفین، کنزالسالکین، قلندرنامه، محبت‌نامه و هفت‌حصار می‌باشند.

کتابی نیز از مواعظ و مجالس او در شأن، مقام و آداب صوفیه که ترجمهٔ «طبقات الصوفیهٔ» ابو عبدالرحمن السلمی است به زبان فارسی هروی موجود بوده است.

سجع‌هایی که خواجه عبدالله انصاری آورده است نوعی از شعر می‌باشد؛ زیرا عبارات او بیشتر قرینه‌هایی دارد مزدوج، مرصع و مسجع، که گاهی به تقلید ترانه‌های هشت‌هجایی و قافیه‌دار عهد ساسانی است.

نمونه‌یی از مناجات‌نامه:

الهی هر که تو را شناخت و عَلَم مهر تو بر افراشت، هرچه غیر از تو بود بینداخت.

رهنمای تدریس درس دوم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نعت شریف
هدف کلی	آشنایی با خصوصیات و ویژه‌گی‌های خاتم پیامبران و درست‌نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با سجایا و اخلاق پسندیدۀ حضرت محمدﷺ بیشتر آشنایی حاصل نمایند و از بحث درست بنویسیم، نوشتن واژه‌های مختوم با الف در پیوند با پسوندها را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- احساس و علاقه‌مندی شان به مقام والا و ارزشمند حضرت محمدﷺ تقویه گردد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته‌پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «گلستان» و چند تصویر بزرگ از مدینۀ منوره.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده و کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات‌شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. • بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (نعت شریف) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند، بقیه شاگردان در مورد درست یا نادرست بودن آن ابراز نظر نمایند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • شاگردان به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • شاگردان متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات و گرفتن حاضری. ● تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	● ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **(درست بنویسیم)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: ● خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. ● پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. ● متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردد؛ همچنان قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با الف در پیوند با پسوندها مشخص شده روی تخته نوشته شود. ● از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و قسمت‌های مختلف بخش«درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	● با دقت به خوانش معلم گوش داده، طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. ● به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. ● چند شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. ● شاگردان متن کامل بخش «واژه‌های مختوم با الف در پیوند با پسوندها» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌ها مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ بخش درست بنویسیم و متن درسی روز اول به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. یکی از لذت‌بخش‌ترین کارها مطالعه است. مطالعه قدم زدن در باغ سرسبز اندیشه و دانش بزرگان است. برای این که بهتر و مؤثرتر مطالعه کنیم، خوب است به این نکات توجه کنیم: ۱. فضا را برای مطالعه آماده کنیم و از هر چیزی که تمرکز و توجه ما را کم می‌کند، بپرهیزیم. ۲. به نور، هوا، جای نشستن، شکل نشستن درست، فاصله با کتاب و زمان مطالعه توجه کنیم.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به پرسش‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

شب معراج

شبی بر نشست از فلک بر گذشت	**به تمکین و جاه از ملک بر گذشت**
اگـر سـر مـو فـراتـر پـرم	**فـروغ تجـلی بـسوزد پـرم**

برای این که ایمان مؤمنان مورد آزمایش قرار گیرد و خداوند متعال فضل و نعمت بزرگ خود را بر پیـامبرش آشـکار سازد، یکی از بزرگترین آیات و معجزه‌های خود را در سورهٔ اسراء به او نشان داد.

خداوند متعال شبانگاه او را از مسجدالحرام در مکه به سوی مسجدالاقصی در بیت المقدس به حرکت در آورد. همان مسجدالاقصایی که خداوندﷻ اطراف و اکناف آن را صاحب خیر و برکت گردانیده است تا در این مسافرت شـبانه برخـی نشانه‌های قدرتش را به او بنماید؛ چنان که در قرآن شریف در پارهٔ پانزدهم سورهٔ اسراء آیهٔ (۱) می‌فرماید:

«سُبْحَانَ الَّذِی أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِی بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّـهُ هُـوَ السَّـمِيعُ البَصِيرُ»

ترجمه: پاک است آن که ببرد بندهٔ خود را شبی از مسجد حرام به سوی مسجد اقصی که برکت نهـادیم گرداگـرد آن تا بنمایمش بعضی نشانه‌های خود را. هر آیینه اوست شنوا و بینا.

وقتی رسول اللهﷺ با این سرعت فوق العاده به بیـت المقـدس رسـید، ابـراهیم (ع)، موسـی(ع) و عیسـی(ع) را میـان جماعتی از سایر پیامبران علیهم السلام دید و نماز را به امامت با آنان خواند؛ سپس دو ظرف را آوردند که در یکی شـراب و در دیگری شیر بود. پیامبرﷺ ظرف شیر را برداشت و از آن نوشید و ظرف شراب را ترک کرد. جبرئیل (ع) به او گفت: به فطرت و سرشت هدایت شدی ای محمد. امتت را نیز به فطرت هدایت کردی و شراب که خارج از فطرت اسـت بـر شـما حرام گردید.

پیامبرﷺ از بیت المقدس به آسمان برده شد که این عروج را معراج گویند و در معراج بود که نمازهـای پنجگانـه در هر شب و روزی بر او و امتش فرض شد؛ سپس پیامبرﷺ به مکه باز گشت که تمام این مسافرت در یک شـب بـه وقـوع پیوست.

به هنگام طلوع فجر پیامبرﷺ جریان مسافرت و آنچه را که دیده بود به یاران و قوم خود خبر داد؛ بعضـی از قـریش او را تصدیق و بعضی دیگر تکذیب کردند. تعدادی از کسانی که ایمان آورده بودند و ضعیف الایمان بودند، مرتد گردیدنـد و عده‌یی به عجله نزد ابوبکر رفتند و نظرش را در این باره خواستند. ابوبکر (رض) بلافاصله گفت: من او را به امر عجیب‌تر از این تصدیق و باور می‌نمایم که ابوبکر (رض) از آن روز به صدیق ملقـب گردیـد؛ سـپس کـافران خواسـتند پیـامبرﷺ را امتحان کنند؛ به همین جهت از او خواستند حالت بیت المقدس را برای‌شان توصیف کند. در بین کافران کسانی بودند که بیت المقدس را دیده بودند. وقتی که پیامبرﷺ نقطه به نقطه بیت المقدس را دقیقاً برای آنـان توصـیف کـرد، آنـانی کـه بیت‌المقدس را دیده بودند به دیگران گفتند: راست می‌گوید؛ ولی این همه معجزات برای کافران جز کفـر و انکـار آشـکار فایده‌یی نداشت.

رهنمای تدریس درس سوم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ادبیات از دیدگاه اسلام
هدف کلی	آشنایی با دیدگاه اسلام در بارۀ ادبیات و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با دیدگاه اسلام در بارۀ ادبیات آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های عربی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب، تفکر و تحلیل در وجود شان تقویه گردد. ۳- به ارزش و اهمیت دیدگاه اسلام در باره ادبیات پی برده، به خواندن آثار ادبی علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات‌شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس (ادبیات از دیدگاه اسلام) با صدای بلند، طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• با دقت گوش داده، طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • شاگردان به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن‌ها را در کتابچه می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات و گرفتن حاضری. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **(درست بنویسیم)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند، طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردد؛ همچنان قسمت‌های مختلف آن مشخص و بر روی تخته نوشته شود. • ازچند شاگرد به اساس نوبت، خواسته شود که کلمات نوشته شدهٔ روی تخته را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل «بخش درست بنویسیم» را در برابر صنف می‌خوانند و همه شاگردان قسمت‌های مختلف آن را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. • چند شاگرد کلمات را با صدای بلند می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. زاهدی مهمان پادشاهی بود؛ چون به طعام بنشستند، کمتر از آن خورد که ارادت او بود و چون به نماز برخاستند، بیشتر از آن کرد که عادت او، تا ظن صلاح در حق او زیادت کنند. ترسم نرسی به کعبه ای اعرابی کاین ره که تو می‌روی به ترکستان است سعدی	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	• مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

اقرع بن حابس: یک‌تن از اصحاب و یاران رسول اکرمﷺ بود که در ترکیب هیأتی از بنی‌دارم به نزد پیامبرﷺ آمد و اسلام آورد. او در غزوه‌های حنین و فتح مکه و طایف شرکت جسته است؛ در زمان خلافت ابوبکر صدیق (رض) در اکثر جنگ‌ها علیه مرتدین با خالد بن ولید همراهی کرده است و در جنگی در منطقهٔ جوزجان جام شهادت نوشیده است.

حسان بن ثابت (رض): بن المنذر خزرجی انصاری صحابی پیامبرﷺ از جملهٔ کسانی بود که جاهلیت و اسلام را درک نمود. او شصت سال را در جاهلیت و شصت سال را در اسلام سپری کرد.

فرهنگ: از ریشهٔ Cultura که در زبان لاتین معنای مراقبت از گیاهان و در معنای مجازی مراقبت از اندیشه را می‌دهد، گرفته شده است. زمانی که این واژه در مورد انسان به کار می‌رود، میزان آموزش و پرورش و یا میزان توجه به پرورش اندیشه و اشتغالات فکری را می‌رساند. زمانی که این اصطلاح در انسان شناسی، مردم شناسی و یا جامعهٔ شناسی به کار می‌رود معنای متفاوت می‌پذیرد. فرهنگ عبارت است از هر آنچه که در یک جامعهٔ معین کسب می‌کنیم، می‌آموزیم و می‌توانیم انتقال دهیم.

فصاحت: به معنای بیان و ظهور و در اصطلاح ادب روانی و رسایی کلام را گویند. فصاحت بر سه قسم است: فصاحت کلام، متکلم و کلمه. روانی کلام و رسایی سخن را فصاحت تکلم و فصاحت متکلم را شیوایی زبان گویند و فصاحت کلمه آن است که فقط از هر گونه عیب به دور باشد؛ همچنان در لغت به معنای گشاده‌زبانی و چیره‌گی در سخن و در اصطلاح ادبی آوردن لفظی آشکار، مأنوس و زودفهم است.

قاموس: قاموس یا فرهنگ به کتابی گفته می‌شود که در آن لغت‌های یک یا دو زبان به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده باشد. اولین قاموس عربی را به زبان عربی احمد بن خلیل نحوی در قرن چهارم تألیف کرده است و قدیمی‌ترین فرهنگ فارسی را اسدی طوسی مشهور به فرهنگ فرس اسدی.

اگزیستانسیالیزم: در واقع اگزیستانسیالیزم به معنای اصطلاحی کلمه فلسفه و جهان بینی‌یی است که بر پایهٔ اصول مشخص مابعدالطبیعه استوار شده است. این لفظ و حکمت تا پیش از سال ۱۹۳۹ م. جزء لغات فنی فلسفهٔ مابعدالطبیعه بود.

ریالیسم: ریالیسم به عنوان مکتب ادبی پیش از هر جای دیگر در فرانسه به میان آمد؛ اما بنیان گذاران مکتب ادبی ریالیسم نویسنده‌گان بزرگی که امروز ما می‌شناسیم نیستند؛ بلکه نویسنده‌گانی بودند که اکنون شهرت چندانی ندارند و در این میان فقط روش بالزاک مورد قبول است.

کلاسیسم: در قرن دوم میلادی آولوس جلیوس محقق رومی نویسنده‌گان را به دو گروه تقسیم کرد: نویسندهٔ کلاسیک و نویسندهٔ عامه. عنوان نویسندهٔ کلاسیک را به نویسنده یی اطلاق می‌کرد که آثار او شایستهٔ مطالعهٔ طبقات بالای جامعهٔ می‌بود و نویسنده‌یی که آثار او به عنوان سرمشق برای دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شد، بهترین نویسنده به شمار می‌رفت.

سمبولیزم: کلمهٔ فرانسوی بوده که به معنای عمل یا هنر به کار بردن نمادها، رموز و علامات برای بیان عقیده و همچنان سبک ادبی‌یی است که در آن تشبیهات بسیار به کار برده شود و برای هر فکر و تصور با وصف و تشبیه نماینده و مظهر یا سمبولی بیاورند.

رهنمای تدریس درس چهارم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل
هدف کلی	آشنایی با شاعر بزرگ و توانای ادبیات دری «میرزا عبدالقادر بیدل» و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با بیدل و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث درست‌نویسی، روش نوشتن واژه‌های مختوم با الف در پیوند با ضمایر را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، سخنرانی و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- احترام به مقام معنوی بزرگان را بیاموزند و به مطالعهٔ آثار بیدل علاقه‌مند شده، از اندیشه‌های والای وی در زنده‌گی خویش استفاده نمایند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از «دیوان بیدل»، پژوهش در انترنت و چند تصویر از بیدل.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات‌شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(میرزا عبدالقادر بیدل) با صدای بلند، طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • واژه‌های مشکل و معانی آن را در کتابچه می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف آن روی تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «واژه‌های مختوم با الف در پیوند با ضمایر» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند و معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • ابیات زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. سایه به یمن عاجزی ایمن از آب و آتش است سر به زمین فگنده را هیچ بلا نمی‌رسد مکن گردن‌فرازی تا نسازد دهر پامالت که نی آخر به جرم سرکشی‌ها بوریا گردد بیدل	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

تفکرات بیدل

بیدل شاعر فطرت است. اسرار طبیعت را جستجو می‌کند و فطرت او همان آیینۀ معجزنمایی است و هر سخنی که از خامه اش می‌تراود الهامست. بیدل شاعر آزاد است و آزاد فکر می‌کند؛ به مکتب‌های فلسفی و متون استناد نمی‌کند و خودش به تحقیق می‌پردازد؛ گویا فلسفه اش تجربی و انطباقی است.

بیدل از فطرت ما قصر معانیست بلند
پایه دارد سخن از کرسی اندیشۀ ما

فلسفه

فلسفه علمی است که کلی‌ترین قوانین جهان، جامعۀ و تفکر بشری را به بحث می‌گیرد و فرق آن با سایر علوم در آن است که رشته‌های دیگر علوم هر کدام بخشی از جهان را مطالعه می‌کند؛ مثلاً: بیولوژی قوانین موجودات زنده را یا تاریخ و جامعۀ شناسی قوانین جوامع را و...

عرفان

عرفان و تصوف از قرون اولیۀ اسلام در کشورهای اسلامی ظاهر گشت. پیروان این طریق خدا را اصل عالم وجود می‌دانند که تنها هستی واقعی است و در همه موجودات تجلی می‌کند و هر که بخواهد به مقام او پی ببرد و ذات او را بشناسد باید با ریاضت نفس و وارسته گی و ترک علایق و اعتقاد به ذات احدیت و عشق شدید برای پیوستن به اصل خود می‌کوشد و دست از طلب بر ندارد.

رهنمای تدریس درس پنجم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	استقلال فردی و اجتماعی
هدف کلی	آشنایی با آزادی و استقلال فرد در اجتماع و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با استقلال فرد در اجتماع آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «و» در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب را فرا گیرند. ۲- توانایی خواندن، گوش فرا دادن، سخنرانی، تفکر و تحلیل شان رشد و انکشاف یابد. ۳- به مفاهیم دقیق آزادی و استقلال فرد علاقه‌مند شوند و در زنده‌گی شان به آزادی هایی که حق شان است دست یابند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده و کار خانه‌گی خویش را آماده می‌سازند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (استقلال فردی و اجتماعی) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند، طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با «و» در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب مشخص شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • چند شاگرد متن کامل «درست بنویسیم» را در برابر صنف می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. هر قومی در گذر از تاریخ، اندوخته‌هایی از مسیر خویش بر می‌گیرد که پس از جذب و تحلیل، آن را در کل حیات اجتماعی خویش به کار می‌گیرد. فرهنگ غنی افغانستان استوارترین بخش تاریخ ماست که باورها، داستان‌ها، اسطوره‌ها و تجربیات تلخ و شیرینی را شامل می‌شود که هر یک بیانگر اهداف و آرزوهای یک ملت بزرگ است. آزادی فردی و اجتماعی و آزادی بیان حق مسلم هر فرد و کشور می‌باشد.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

آزادی

۱- آزادی: اختیار فعل یا ترک فعل.

۲ – داشتن حق انجام هر عمل مشروع.

۳ – مصون ماندن از ارادهٔ مستبدانهٔ دیگران، آزادی از بند و زندان، آزادی از برده‌گی غیر، نبودن دخالت و ممنوعیت دیگران بر اعمال کسی.

۴- استقلال و رهایی فرد یا گروه از ممانعت‌هایی که به وسیلهٔ دیگر افراد، گروه‌ها و حکومت برقرار شده باشد.

آزادی بیان

امروز بشر هر آنچه که از تنوع فکری، اندیشه‌یی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سرانجام مذهبی دارد، در نتیجهٔ آزادی بیان به دست آمده است. جوامع بشری گوناگون اند؛ دیدگاه‌های انسان‌ها متفاوت است؛ هرکشوری سرود ملی جداگانه‌یی دارد؛ هرکشوری پرچم جداگانه‌یی دارد و....

رهنمای تدریس درس ششم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	کلیله و دمنه
هدف کلی	آشنایی با آثار کهن زبان و ادبیات دری و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با کتاب کلیله و دمنه آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «و» با پسوندها را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- به ارزش و اهمیت آثار کهن زبان و ادبیات دری پی برده و به خواندن آن‌ها علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «کلیله و دمنه».

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس(کلیله و دمنه) را با صدای بلند بخوانید و تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح اجراء کرده، معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با «و» با پسوندها مشخص شود. • از چندین شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • به دقت گوش می‌دهند. • چند شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را در برابر صنف می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسم به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. ادبیات فارسی دری از حیث تعالیم اخلاقی و حکمی در ادبیات جهان زبانزد اهل تحقیق و دانشوران است، چه نویسنده‌گان و شاعران والا مقام زبان فارسی دری بهترین و رساترین افکار و اندیشه‌ها و احساسات خود را که مشتمل بر عالی‌ترین مطالب اخلاقی و حکمی است، در همه انواع نثر و نظم بیان نموده اند. به همین سبب ادبیات فارسی دری گنجینهٔ پربها از حکمت و اخلاق است.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را بر روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

انوشیروان: انوشه – روان (جاوید- روح) یا روح جاوید.

انوشیروان خسرو پسر قباد پادشاه، از شاهان ساسانی. نام او در عربی به صورت کسری آمده و در ادبیات فارسی دری نیز غالباً به همین صورت به کار رفته است. در زمان پدرش قباد، آیین جدیدی آورد و قباد دین او را پذیرفت؛ ولی پس از چندی از او رو بر گردانید و کسری به فرمان پدر، مزدک و مزدکیان را کشت و به تخت نشست. در زمان انوشیروان شطرنج از هند به خراسان آمد؛ همچنین به دستور انوشیروان کتاب کلیله و دمنه به وسیلهٔ برزویهٔ طبیب به خراسان آورده شد و به زبان پهلوی ترجمه گردید و همین ترجمه است که در قرن دوم هجری ابن مقفع آن را به عربی برگرداند.

ساسانیان: سلسلهٔ شاهنشاهی که بعد از اشکانیان و تا حملهٔ اعراب بر آریانا حکومت می‌کردند. خاندان ساسانی بعد از خاندان هخامنشی مقتدرترین و معروفترین سلسلهٔ آریایی است. مؤسس این سلسله اردشیرپور ساسان و آخرین پادشاه آن یزدگرد سوم بود.

سانسکریت: زبان علمی قدیم و مقدس هندوان و آن یکی از زبان‌های مهم هند و آریایی از شعب هندواروپایی است و زبان اقوام هندوست که با زبان اوستا خویشاوندی نزدیک دارد.

بن خلگان: شمس‌الدین ابوالعباس از بزرگان و علمای مشهوری که نسبش به خاندان برامکه می‌رسد و در شهر اربیل متولد شده است. ابن خلگان سفرهایی به حلب و دمشق کرد و در دمشق اقامت نمود و نایب قاضی القضات شد؛ سپس به مصر رفت. ابن خلگان اشعاری لطیف دارد و اثر معروف او به نام وفیات الایمان و ابناء ابناء الزمان بسیار مشهور است.

مسعودی قرن چهارم: علی بن الحسین مسعودی در بغداد تولد شد؛ پس از گذرانیدن تحصیلات خود به مصر، فلسطین، شام، هند، ترکیه و خراسان سفر و مدتی در استخر فارس اقامت کرد.

آثار او: کتاب مروج الذهب و معدن الجوهر و اخبار الزمان که گویند در ۳۰ جلد بود. مسعودی در سال ۳۴۶ هـ . ق. وفات کرد.

عبدالله بن مقفع: روزبه پسر دادویه معروف به عبدالله بن مقفع، از دانشمندان مشهور خراسانی که در بصره تربیت شد و چندی کاتب دادویه بن یوسف از حکام بنی امیه بود و پس از انقراض دولت اموی به خدمت عیسی بن علی رسید و به دست او اسلام آورد و به عبدالله موسوم شد. در سال ۱۴۲ هـ. ش. به دست سفیان بن معاویه عامل بنی عباس در بصره کشته شد.

ابن مقفع از بزرگان ادب است که به زبان پهلوی و عربی آشنایی کامل داشته و از کتاب‌های مشهوری که او به عربی ترجمه کرده است: کلیله و دمنه، خداینامه، سیرالملوک، آیین‌نامه، گاهنامه و کتاب مزدک است. از آثار مهم ابن مقفع کتاب ادب الکبیر و ادب الصغیر می‌باشد.

رهنمای تدریس درس هفتم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	شعر دری از لحاظ قالب
هدف کلی	آشنایی با شعر و انواع آن در ادبیات دری و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با انواع شعر در ادبیات دری آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «و» با افعال اسنادی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب، اندیشه و قیاس در وجود شان ارتقا یابد. ۳- روش‌های مطالعه را فرا بگیرند و به مطالعهٔ انواع شعر دری علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از «غزل، قصیده، مثنوی، قطعه و...» و پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات‌شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(انواع ادبی) با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • شاگردان به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن‌ها را بر تخته و در کتابچه می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با «و» با افعال اسنادی مشخص شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند.	• با دقت گوش داده، طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • چندین شاگرد متن کامل «درست بنویسیم» را در برابر صنف می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. سخنی که از دل برخیزد بر دل نشیند. هر شعر باید متضمن کشفی، اختراعی، قضاوتی، تحلیلی و حکمی باشد. خیال موجد شخصیت شعر است؛ زیرا شعر پدیده‌یی است از پندار و خیال. تخیل به صورت استعاره‌ها، تشبیه‌ها و چهره‌ها بروز می‌کند و بیان شاعرانه را به وجود می‌آورد. اگر آهنگ نباشد، شعر، شعر نیست. خویشاوندی شعر با موسیقی در آهنگین بودن کلام شاعرانه است.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

شعر از چهار عنصر ضرور مرکب است:

۱. اندیشه ۲. احساس ۳. تخیل ۴. آهنگ

- **اندیشه:** مقصود ما از اندیشه در شعر آن است که هر شعر باید حامل قضاوتی، پیامی و یـا حکمتـی باشـد. اگـر درسـت است که هنر و از آن جمله شعر، وسیلهٔ است از وسایل معرفت و به کمک آن آدمی زنده‌گی و طبیعت را باز می‌شناسـد، در آن صورت هر شعر باید متضمن کشفی، اختراعی، قضاوتی، تحلیلی و حکمی باشـد. شـاعر از سـفر معنـوی خـود و سـایر پدیده‌های طبیعت و جامعهٔ بارها باز می‌گردد؛ اما اندیشه ها، گونه گون اند. اندیشه‌یی که منطقی نباشـد نمـی‌توانـد مـؤثر، اقناع‌کننده و حربهٔ شناخت اصیل قرار گیرد و همچنان نمی‌تواند وسیلهٔ بسیج مردم و تاریخ قرار گیرد.
- **احساس:** احساس یا عاطفه در شعر دارای آفریننده و آفریده‌یی است. آفرینندهٔ احساس در شـعر مجـذوبیت خـود شـاعر است. اگر شاعر شیفتهٔ یک حس نیرومند نشود، قادر نیست محتویات شعر را از اکسـیر احسـاس بیـان نمایـد. بایـد دردی، جنونی، آرزویی، رنجی، شراری و یا هم افسونی شاعر را سراپا فرا گیرد و او، شعله ور از الهام خود، چراغ شعر را بر افروزد. کلام معروفی است: سخن که از دل برخاست بر دل می‌نشیند.
- **تخیل:** خیال موجد شخصیت شعر است؛ زیرا شعر پدیده یی است از پندار و خیال. تخیل به صورت استعاره ها، تشبیه‌ها و چهره‌ها بروز می‌کند و بیان شاعرانه را به وجود می‌آورد؛ زیرا بیان شعر با بیان فلسفه و علم، حتی بیان نثر ادبی فـرق دارد. به قول محقق طوس خواجه نصیرالدین حتی زمانی شعر را «کلام مخیل» می‌خوانده اند. شاعر پیوندی بین اشیا و پدیده‌ها بر قرار می‌کند. در شعر معاصر فارسی دری جای قوی قدرت تخیل اسـت. شـاعران متعـددی در ایـن زمینـه نمونـه‌هـای باارزشی عرضه داشته اند.

آهنگ: اگر آهنگ نباشد، شعر شعر نیست. رابطهٔ شعر با موسیقی در آهنگین بودن کلام شاعرانه است.

رهنمای تدریس درس هشتم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	آیین سخنرانی
هدف کلی	آشنایی با آیین و طریقهٔ سخنرانی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با دیل کارنگی و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «و» با ضمایر را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- زنده‌گانی معنوی برخی از بزرگان را سرمشق زنده‌گی روزانهٔ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «آیین سخنرانی»، پژوهش در انترنت و تصویری از دیل کارنگی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (آیین سخنرانی) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ درس به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «و» با ضمایر بر تخته نوشته شود. • به شاگردان هدایت دهید که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• به تشریحات گوش می‌دهند. • با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «و» با ضمایر را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. آهنگ صدا و طرز سخن گفتن تان را بهتر کنید. با مردم صمیمانه حرف بزنید و در غم و شادی آنان صمیمانه خود را سهیم سازید. البته نمی‌توان این صمیمیت را با چهرهٔ عبوس و ترش نشان داد؛ بلکه با قدری لبخند و فروتنی می‌شود ابراز کرد. طرز تفکر تان را عوض کنید؛ یعنی اگر بدبین و پر از سوء ظن استید خوشبین و دوستدار مردم شوید؛ جای نفرت را به عشق، دشمنی را به دوستی و تلخی زبان را به شیرینی زبان مبدل سازید. در بارهٔ همه چیز فکر تان را مثبت تغییر دهید و حس اعتماد به نفس را در خود تقویت کنید.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

منطق

منطق را می‌توان به مطالعه و علم حقیقت تعریف کرد؛ زیرا که میان حقیقت و خطا امتیاز می‌گذارد و آن دو را مخالف یکدیگر می‌داند و یا از آن جهت که در منطق سعی در نشان دادن این می‌شود که چگونه باید انسان برای وصول به حقیقت و احتراز از خطا استدلال کند، می‌توان در تعریف آن گفت که منطق مطالعه و علم قوانین استدلال است. از این گذشته منطق را هنر فکر کردن نیز نامیده اند.

فصاحت

در لغت به معنای گشاده‌زبانی و چیره‌گی در سخن و در اصطلاح ادبی، آوردن لفظ آشکار و مأنوس و زودفهم است. صراحت لفظ، شیوایی بیان و پاکیزه‌گی سخن از پیچیده‌گی و دشواری لفظی، وسایل بنیادی فصاحت به شمار می‌روند؛ بنابراین، کلامی را فصیح می‌نامند که کسی را از شنیدن یا خواندن آن بد نیاید و خواننده یا شنونده به خوبی بتواند منظور گوینده را در یابد. فصاحت اساس نویسنده‌گی و گوینده‌گی است؛ چنان که برتری هر گوینده بر گویندۀ دیگر با فصاحت قابل اثبات است. برخی فصاحت و بلاغت را یکی شمرده اند؛ اما در واقع فصاحت ویژه‌گی سخن است و بلاغت ویژه‌گی معنی، به همین دلیل بنابر ترتیب منطقی عوامل ارتباطی، فصاحت بیش از بلاغت جای دارد و اگر سخن فصیح نباشد، بی‌تردید بلیغ نیز نمی‌تواند باشد؛ زیرا نخست باید الفاظ روشن، زودفهم، صحیح و شیوا باشد، تا معنا به ذهن خواننده یا شنونده متبارز شود. برای ایجاد فصاحت در سخن، کلمات باید در معنای عام خود به کار روند، حروف کلمات با یکدیگر نامأنوس نباشند، کلام مطابق با اصول دستوری و صرف و نحو باشد و به طور کلی در بررسی‌های سنتی، سه شرط، انتخاب کلمات، ترتیب کلمات و ترکیب مناسب کلمات را برای فصاحت کلام لازم دانسته اند.

بلاغت

یعنی بیان سخن به طور قابل فهم و با استفاده از مناسب‌ترین کلمه‌ها؛ مطابق با شیوۀ سخنوری و بیان سخنان شیوا مطابق با موقعیت و مقتضای حال، به نحوی که بیشترین تأثیر را در مخاطب بگذارد.

رهنمای تدریس درس نهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	علم معانی
هدف کلی	آشنایی با علم معانی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با علم معانی آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «ی» در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب، تفکر و تحلیل شان رشد و انکشاف یابد. ۳- روش‌های مطالعه را فرا گرفته و میل و رغبت نوشتن در وجود شان رشد یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. ● گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. ● برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. ● پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	● ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. ● شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. ● گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: ● متن کامل درس(علم معانی) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. ● پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. ● از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. ● پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. ● از چندین شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	● با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. ● به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. ● متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. ● به پرسش‌ها جواب می‌دهند. ● چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ی» در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب بر تخته نوشته شود. • به شاگردان هدایت دهید تا قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند و قسمت‌های مختلف آن را روی تخته یادداشت می‌کنند. • شاگردان قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ی» در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	**قسمت سوم درس** **(فعالیت‌ها)**
	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	**املا و نگارش** • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. تمدن امروز ما حاصل دانش و تجربهٔ نسل هایی است که پیش از ما زیسته اند. ما نمی‌توانیم در این تمدن شرکت جوییم مگر آن که با اندیشهٔ نسل‌های گذشته آشنا شویم. یگانه وسیله‌یی که ما را به این مقصود می‌رساند، مطالعهٔ کتاب‌های سودمند است. کتاب مهمترین وسیلهٔ شناختن اعصار گذشته و بهترین وسیلهٔ وقوف بر احوال اجتماعاتی است که از دسترس ما بیرون است.	
	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	**خودآزمایی** • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	
(۳)دقیقه	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود و کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		**کار خانه‌گی**
(۲) دقیقه	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن**

معلومات اضافی

سکاکی: سراج الدین ابویعقوب یوسف خوارزمی از ادبای معروف عربی، مؤلف کتاب «مفتاح العلوم» در قرن ششم و هفتم (۵۵۵ ـ ۶۲۶ هـ. ق.) است. وی در انواع علوم، مخصوصاً علوم ادبی و بالاخص علوم بلاغی متبحر بود.

عارف: شناسندهٔ دانا، صبور، شکیبا، حکیم زبانی، خداشناس و جمع آن را عرفا گویند.

عامی: منسوب به عام یا عامه، آنکه از عامه باشد، که در فارسی دری به تخفیف میم تلفظ می‌شود و به معنای جاهل و بیسواد است.

رهنمای تدریس درس دهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	امیر علی‌شیر نوایی
هدف کلی	آشنایی با امیر علی‌شیر نوایی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با امیر علی‌شیر نوایی و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کننـد و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «ی» با پسوندها را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- به مقام معنوی بزرگان احترام نموده و به مطالعهٔ آثار شان علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «خمسه»، پژوهش در انترنت و تصویری از امیر علی‌شیر نوایی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. • بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(امیر علی شیر نوایی) با صدای بلند، طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند درمقابل صنف بخوانند.	با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ درس به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با «ی» با پسوندها مشخص شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • به شاگردان هدایت بدهید که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم » را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • چند شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را در برابر صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «واژه‌های مختوم با «ی» با پسوندها را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند: زبان دری یکی از زبان‌های زندۀ دنیا است که به کمک آن می‌توان پای سخن دانشمندان و حکیمانی نشست که در طول قرن‌های گذشته، سخنان عالمانه و حکمت آمیز خود را با این زبان بیان کرده و به یادگار گذاشته اند. کلمۀ دری را شاعرانی زیادی در اشعار خویش به کار برده اند که از آن جمله می‌توان از علامه اقبال لاهوری نام برد که دری را چنین ستوده است: گرچه هندی در عذوبت شکر است طرز گفتار دری شیرینتر است	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

انجیل: به معنی مژده و بشارت بوده، کتاب آسمانی حضرت عیسی (ع) و نام یکی از ولسوالی‌های بزرگ ولایت هرات است که در جنوب شهر هرات موقعیت دارد.

بقاع خیر: بقاع جمع بقعه و کلمهٔ عربی است، به معنای زمین بلند و مکان مرتفع.

تذهیب: از کلمهٔ عربی ذهب گرفته شده و به معنای طلاکاری است.

چهارسوق: سوق کلمهٔ عربی بوده و به معنای بازار است و در اینجا به معنای چهارراهی، یعنی در زبان فارسی دری آن را میان چهارراه و یا چوک گویند که جمع آن اسواق است.

فرسنگ: لغت پهلوی بوده، مقیاس مسافت قریب شش کیلو متر را گویند.

تیموریان: پس از انقراض مغول، تیموریان که با ایشان پیوندی داشتند به سر اقتدار آمدند. امیر تیمور از ماوراءالنهر به خراسان حمله آورد؛ هرات را از ملوک کرت گرفت و امیر حسین والی بلخ را کشت. اهالی آن را قتل عام کرد و مدارس را سوختاند، برخی عالمان فرار کردند و هنگامی که پسرش بعد از وفات وی به قدرت رسید به جبران خرابی‌های پدر در عمران شهرها و مدنیت و فرهنگ اقدام کرد و به حدی وضع فرهنگی، مدنی و علمی را پیش برد که کشور را به سویهٔ فرهنگ رنسانس اروپا رسانید.

دورهٔ تیموریان از دوره‌های پررونق علمی و هنری به شمار می‌آید که علم و ادب اهمیت و ابهتی داشته از دوره‌های پرشکوه ادبیات افغانستان می‌باشد.

سلطان حسین بایقرا: سلطان ابوالغازی حسین بن منصور بایقرا از شاهزاده گان گورگانی که ابتدا تحت حمایت میرزا الغبیک بود؛ چون وی و پسرش عبداللطیف به قتل رسیدند، ابوسعید او را به حبس افگند، سلطان حسین گریخته به ابوالقاسم بابر پیوست و با وی فرار کرد و در سال ۸۶۲ هـ . ق. استرآباد را تسخیر کرد و در آنجا به شاهی نشست. سلطان حسین بایقرا از شاهان دانشمند و علم دوست بود و دورهٔ شاهی او از جنبهٔ ادبی بسیار مهم است؛ زیرا که دربار او در هرات مرکز علم و ادب گشت و شاعران و نویسنده‌گان به آنجا رو آوردند و مورد تشویق سلطان و وزیر دانشپرورش امیر علی‌شیر نوایی قرار گرفتند.

سلطان حسین شخصاً علاقهٔ وافری به علم و ادب داشت و کتاب مجالس العشاق به وی منسوب است.

ماوراءالنهر: سرزمینی بوده است در شمال رود جیحون بین دو رود سیحون و جیحون شامل بخارا، سمرقند، خجند، ترمذ و ماوراءالنهر که پنج قرن، بزرگترین مهد تمدن اسلامی خراسان و مرکز حکومت‌های خراسانی و تا دورهٔ قاجاریه تابع حکومت مرکزی خراسان بوده است. ماوراءالنهر مولد و مدفن بسیاری از دانشمندان بزرگ است و این سرزمین اکنون جزء جمهوری ازبکستان می‌باشد.

زبان ترکی چغتایی: در دورهٔ حکومت تیموریان در اثر علاقهٔ پادشاهان شاعر و ادیب دوست و ظهور شخصیتی مانند امیر علی‌شیر نوایی زبان ادبی و ادبیات ترکی چغتایی در بین تمام ترکان به صورت زبان ادبی و ادبیات رسمی و متداول در آمد. ترکمنان ترکستان از اقوامی بودند که چغتایی را زبان ادبی خود قرار دادند.

رهنمای تدریس درس یازدهم

شرح مطالب	عناوین مطالب
اضرار مشروبات الکولی	**موضوع درس**
آگاهی از اضرار مشروبات الکولی و آشنایی با درست نویسی	**هدف کلی**
با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- از اضرار مشروبات الکولی آگاهی حاصل کنند و از بحث درست نویسی واژه‌های مختوم با «ی» با افعال اسنادی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب، تفکر و تحلیل شان رشد و انکشاف یابد. ۳- به اضرار مشروبات الکولی پی برده از آن‌ها دوری کنند.	**اهداف آموزشی** • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین	**روش‌های تدریس**
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.	**مواد ممکن و ممد درسی**

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. ● گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. ● برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. ● پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	● ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. ● شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. ● گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: ● متن کامل درس (اضرار مشروبات الکولی) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. ● از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. ● پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. ● از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند.	● با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. ● به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. ● متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. ● به پرسش‌ها جواب می‌دهند. ● چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. درضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم»با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ی» با افعال اسنادی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند و قسمت‌های مختلف آن را روی تخته یادداشت می‌کنند. • شاگردان قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. اگر خود را دوست نداشته و برای خود ارزش قایل نباشید، فعالیت تان در هر زمینه بی فایده است، چرا که اعتماد به نفس شما را به آرزوی تان می‌رساند. اگر اعتماد به نفس نداشته باشید پی در پی به خود شک می‌کنید و به مرورهای درسی خود تردید می‌کنید و همچنان نظریات خود را با ترس و لرز ابراز می‌دارید. اگر استاد در صنف از شما مطلبی را بپرسد احساس حقارت خواهید کرد و هم اگر روزی بیش از اندازه نگران باشید به خود می‌گویید: بهتر است امروز به صنف نروم. همیشه اعتماد به نفس داشته باشید و موفقیت را هدف قرار داده به پیش بروید، پیروزی از آن شماست.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

خون

مایع سرخ‌رنگ که در تمام رگ‌های بدن جسم زنده جریان دارد و بدن از آن تغذیه می‌کند. طعمش اندکی شور و دارای بوی مخصوص بوده، مرکب از کرویات سرخ و سفید است و مقدار آن در حیوانات پستاندار یک سیزدهم وزن بدن آن‌ها است. انسانی که وزن بدنش ۶۵ کیلو گرام باشد تقریباً ۵ کیلو گرام خون دارد. در هر ملی متر مکعب خون ۵ میلیون کرویات سرخ وجود دارد.

قلب

عضو صنوبری شکل که در جانب چپ سینه قرار گرفته، مانند پمپ برای رساندن خون به تمام بدن در کار است. حرکات منظم قلب را ضربان قلب گویند، تعداد ضربان قلب در پیران و اطفال ۳۰ تا۵۰ و در جوانان ۷۰ تا ۸۰ مرتبه در دقیقه است.

الکول(Alkool)

اصلاً کلمهٔ فرانسوی مأخذ از (الکحل) عربی است. مایعی است دارای طعم تند و سوزان، عموماً دو قسم آن مشهور است: اول: میتایل الکول که نوشیدن آن سبب کوری شخص و حتی مرگ وی می‌شود.
دوم: ایتایل الکول (Ethyl Alkool) که نام دیگر آن ایتانول (Ethnol)است. این الکول در تمام نوشابه‌های خمری شراب و عرق و امثال آن‌ها موجود است و از شراب انگور یا کشمش گرفته می‌شود. مایعی است بی رنگ با بوی مطبوع و طعم تند، در مجاورت هوا با شعلهٔ آبی کم رنگ می‌سوزد و بیشتر به صورت مشروبات الکولی مصرف می‌شود. در داروخانه‌ها (فارمسی) نیز به کار می‌رود و آن را الکول سفید هم می‌گویند.

رهنمای تدریس درس دوازدهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	رُمان چیست؟
هدف کلی	آشنایی با رُمان و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با رُمان آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های مختوم با «ی» با ضمایر را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب و اندیشه و قیاس در وجود شان تقویه گردد. ۳- روش‌های مطالعه را فرا گرفته و میل و رغبت به مطالعۀ رُمآن‌ها در وجود شان رشد یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th>فعالیت معلم</th><th>فعالیت شاگردان</th><th>زمان</th></tr>
<tr><td>بخش مقدماتی</td><td>● سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها.
● گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی.
● برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد.
● پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیۀ شاگردان پرسیده شود.</td><td>● ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند.
● شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌کنند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود.
بقیۀ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند.
● گوش دادن و ارائۀ پاسخ به پرسش‌های معلم.</td><td>(۱۰) دقیقه</td></tr>
<tr><td>قسمت اول درس (متن)</td><td>درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد:
● متن کامل درس (رُمان چیست؟) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند.
● پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید.
● از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند.
● پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.
● از چند شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.</td><td>● با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات رامی‌شنوند.
● به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند.
● متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند.
● به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.
● چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.</td><td>(۳۰) دقیقه</td></tr>
<tr><td>خلاصه و توضیحات</td><td colspan="2">پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصۀ آن به شاگردان گفته شود.</td><td>(۳) دقیقه</td></tr>
<tr><td>سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن</td><td colspan="2">در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.</td><td>(۲) دقیقه</td></tr>
</table>

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ی» با ضمایر توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • برای تحکیم هرچه بیشتر درس توضیحات لازم ارائه گردد.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند و قسمت‌های مختلف آن را روی تخته یادداشت می‌کند. • گوش فرا می‌دهند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه می‌کنند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگ‌ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. صبر عبارت از کلید خوشی و خوشبختی هاست که انسان را به بهشت نزدیک و از دوزخ دور نگه می‌دارد. بزرگان ما در بارۀ صبر گفته اند: «صبر تلخ است، ولیکن بر شیرین دارد.» صبر، سنگ سخت را نرم می‌سازد. اگر صبر نداشته باشیم، پریشان، سرگردان و کم‌طاقت شده، کار خویش را به درستی انجام داده نمی‌توانیم. صبر رحمت و برکتی است که خداوندﷻ برای ما عطا کرده است؛ پس بر ماست تا این رحمت خداوندی را غنیمت بزرگ دانسته، از آن پاسداری کنیم و آن را شیوۀ خود سازیم.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

افسانه

افسانه‌ها احتمالاً قدیمی ترین شکل ادبیات است؛ اما توسعه و تحول آن به صورتی که جنبۀ ادبی یافته فقط مربوط به سه قرن پیشتر نیست. حکایت‌ها و افسانه‌های منثور از حیث تاریخ جلوتر از اختراع خط بوده؛ ولی میان مردمان نخستین و ناآشنا به خط و نوشتن، صورت‌های مختلف افسانه از لحاظ قالب و محتوا وجود داشته و به آسانی سینه به سینه در دورآن‌های بس طولانی از نسلی به نسلی انتقال یافته است.

حماسه

در لغت به معنای دلاوری و نوعی از اشعار وصفی است که مبتنی بر توصیف اعمال پهلوانی و مردانه گی‌ها و افتخارات و بزرگی‌های قومی یا فردی باشد به نحوی که شامل مظاهر مختلف زنده‌گی آنان گردد.

در شعر حماسی دسته یی از اعمال پهلوانی خواه از یک ملت باشد و خواه از یک فرد به صورت داستان یا داستان‌هایی در می‌آید که ترتیب و نظم از همه جای آن آشکار است.

در یک منظومۀ حماسی، شاعر هیچ‌گاه عواطف شخصی خویش را در اصل داستان وارد نمی‌کند و آن را به پیروی از امیال خویش تغییر نمی‌دهد و به شکلی تازه چنانکه خود بپسندد یا معاصران او بخواهند در نمی‌آورد و به همین منوال در سرگذشت یا شرح قهرمانی‌های پهلوانان و کسانی را که توصیف می‌کند هرگز دخالتی نمی‌ورزد و به نام خود و آرزوی خویش در باب او داوری نمی‌کند؛ چنانچه در شاهنامه و دیگر منظومه‌های حماسی می‌بینیم.

فلسفه

کلمۀ فلسفه یا (Philosophy) از دو کلمۀ یونانی "Philia" به معنای دوست داشتن و "Sophia" به معنای خرد و حکمت مشتق شده است. نخستین متفکری که آن را به کار برد ظاهراً فیثاغورث (متولد ۵۷۰ پیش از میلاد) بود؛ لیکن افلاطون (۴۲۷-۳۷۴ پیش از میلاد) این اصطلاح را به معنای مشخص و تقریباً امروزی به کار برد.

در گذشته، فلسفه را «علم به حقایق اشیا و عمل کردن به بهترین» اطلاق می‌کردند؛ تقریباً همۀ علوم و معارف را در بر می‌گرفت و به دو نوع نظری و عملی تقسیم می‌شد.

در یونان باستان با لفظ فلسفه، تمام معلومات نظری و عملی انسان را تعیین میکردند؛ سپس کم کم تخصص و تقسیم کار به میان آمد و علوم به تدریج از فلسفه جدا شد. بعضی از متفکران از جمله «اگوست کنت» فلسفه را نظریۀ عمومی در بارۀ علوم می‌دانند.

می‌توان برای فلسفه موضوع عامتری که ذهن انسان و حیات درونی باشد قایل شد. در تعریف فلسفه می‌توان گفت که آن علم یا مطالعۀ حیات درونی و روابط آن با حیات کلی و جهانیست.

فلسفه شامل روانشناسی، جمال شناسی، منطق و اخلاق است و دو مقصد دارد: نظری و عملی، یعنی از طرفی ذوق کنجکاوی بشر را در بارۀ حیات درونی خود به مراد می‌رساند و از طرف دیگر انسان را، در فعالیت در مورد خود و دیگران اعانت می‌کند. فلسفه، انسان را در مسایل مهم سیاسی و اجتماعی به اتخاذ طریقۀ عقلانی رهبری می‌کند.

رهنمای تدریس درس سیزدهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	چهارمقاله
هدف کلی	آشنایی با آثار کهن و تاریخی ادبیات دری و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با عروضی سمرقندی و کتاب چهارمقاله آشنایی حاصل کنند و از بحث درست‌نویسی واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب را فرا گیرند. ۲- توانایی خواندن، سخنرانی، نوشتن، تحلیل و تفکر در وجود شان تقویت گردد. ۳- به ارزش و اهمیت آثار کلاسیک (کهن) ادبیات دری پی برده، در حفظ و نگهداشت آن‌ها کوشا باشند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «چهارمقاله» و پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه پرسش‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(چهارمقاله) با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • ازچندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن‌ها را برتخته و در کتابچه می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **(درست بنویسیم)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چند شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «درست بنویسم» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. از خود تان تصویر و عکس قشنگی در بارۀ شخصیت و کارکردهای خود در ذهن تان بکشید؛ یعنی کوشش کنید نسبت به خود بدبین نباشید و بکوشید افکار مثبت و جذابی در مورد خود داشته باشید؛ به گونۀ مثال به استعدادها، لیاقت‌ها، خوبی‌ها و هنرهای خود فکر کنید و چنین تصور نمایید که انسان آزاد، ارزنده، باشخصیت، دوست داشتنی و متجسس استید و نکات ضعیفی را که اگر در خود سراغ کردید فراموش کنید و آن را پیوسته به رخ تان نکشید؛ آیندۀ خوبی را از خود در ذهن خود تصور کنید وقتی به خود خوشبین شدید قدم در راه بهتر و بهتر زیستن برداشته اید و به شخصیت خود احترام قایل شده اید.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

– **لباب الالباب:** تذکرهٔ مهمی به زبان فارسی دری، تألیف محمد عوفی از نویسنده‌گان اوایل قرن هفتم هجری که آن را در سال ۶۱۷ هـ . ق. به نام عین الملک فخرالدین وزیر ناصرالدین قباچه تألیف کرده است. این کتاب در شرح حال شاعران، از ابتدا تا زمان مؤلف است و مشتمل بر دو جلد. جلد اول حاوی شرح حال و نقل اقوال سخنگویان از شاهان، امیران، وزیران و دانشمندان و جلد دوم خاص شاعران و ادیبان است؛ شامل شرح حال ۱۶۹ تن از شاعران فارسی دری.

لباب الالباب قدیمترین تذکره‌یی است از احوال شاعران دری زبان و در آن از شاعرانی یاد شده است که از احوال و آثار شان بر اثر حملهٔ مغول یا وقایع دیگر از میان رفته است و اگر چه مؤلف در ذکر حال شاعران و بزرگان اطلاعات سودمندی به دست نمی‌دهد و اغلب به استعمال استعاره و تشبیه و جناس می‌پردازد و عبارت پردازی را به آوردن معانی مفید ترجیح می‌دهد، باز از نظر تاریخی و ادبی بسیار مهم است.

– **مُعزی:** امیر الشعرا ابو عبدالله محمد بن عبدالملک از شاعران بزرگ دورهٔ سلجوقی.

پدرش عبدالملک برهانی شاعر دربار الب ارسلان بود که در ابتدای دولت ملکشاه وفات یافت و معزی جای او را گرفت. تخلص او به معزی به مناسبت انتساب به دربار معزالدین والدینا ملکشاه بن الب ارسلان می‌باشد، لقب امیر را هم ملکشاه به او اعطا کرد.

اشعار معزی شامل قصاید و غزلیات است که در نهایت ساده‌گی و خالی از تکلیف می‌باشد. غزل‌های نغزی دارد و در قصایدش اشارات تاریخی و جود دارد.

– **مؤلف:** الفت دهنده، شخصی که مطالبی را در یک کتاب گردآوری می‌کند.

– **تألیف:** گرد آوردن چیزهای پراگنده جمع کردن و با هم پیوند دادن و فراهم کردن کتابی که مطالب آن را از کتاب‌های دیگر اقتباس کرده باشند.

ماهیت: حقیقت ذات و پرسش از گوهر اشیا است و بنا بر این بر حقیقت شی، اطلاق می‌گردد.

ـ **تاریخ گزیده:** تألیف حمدالله مستوفی قزوینی که آن را در سال ۷۳۰ به زبان فارسی به نام خواجه غیاث الدین محمود، فرزند خواجه رشید الدین فضل الله تألیف کرده است. تاریخ گزیده مشتمل است بر یک مقدمه و شش باب که هر بابی به فصول مختلف تقسیم شده است. سبک تاریخ گزیده بسیار ساده و روان است.

ـ **تذکرة الشعرا:** تذکرهٔ دولتشاه کتابی معروف به زبان فارسی دری، در شرح حال عدهٔ بسیاری از شاعران و از اشعار ایشان، تألیف دولتشاه بن علاءِ الدوله غازی سمرقندی که آن را در سال ۸۹۲ هـ . ق. تألیف کرده است. مؤلف در این کتاب علاوه بر شرح حال شاعران، از امیران و بزرگانی که ممدوح شاعران قرار گرفته اند، نیز ذکر کرده و در خاتمه کتاب شرح حال هفت تن شاعر معاصر خود را آورده است.

تاریخ بیهقی: تألیف ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی؛ از تواریخ معتبر دورهٔ غزنویان، اصل این کتاب تاریخ آل سگبتگین نام داشته و سی مجلد بوده است. تنها قسمتی که اکنون از این تاریخ بزرگ در دست است، قسمتی است به نام ((تاریخ مسعود)) حاوی سلطنت مسعود بن محمود سبکتگین و تاریخ خوارزم از زوال دولت آل مأمون و تصویب ولایات ایشان به دست سلطان محمود غزنوی و حکومت آلتون تاش تا غلبهٔ سلاجقه. تاریخ بیهقی از مهمترین کتاب‌های ادبی فارسی دری است. مؤلف آنچه را که شرح می‌دهد، یا خود شاهد آن بوده یا از راوی معتمدی نقل می‌کند و همه جا درستی اخبار را تأکید می‌کند. تاریخ بیهقی مستند به مدارک صحیح است و از موثقترین مدارک تاریخی دورهٔ غزنوی به شمار می‌رود. سبک تاریخ بیهقی بسیار لطیف و نمونهٔ عالی از روش انشاء دربار غزنوی است.

خیام: حکیم ابولفتح عمر بن ابراهیم الخیام نیشاپوری از دانشمندان، ریاضی دانان و شاعران بزرگ زبان فارسی دری در اواخر قرن پنجم و اوایل قرن ششم است. خیام معاصر سلطان ملکشاه سلجوقی و خواجه نظام الملک و از جملهٔ کسانی بود که به دستور ملکشاه به اصلاح تقویم فارس پرداخت و ایام سال را به وضع ثابت در آورد. خیام علاوه بر نجوم در پزشکی و حکمت استاد بوده و در ریاضی و فلسفه آثاری دارد. در زمان حیاتش بیشتر به حکیم معروف بود تا شاعر. آثار خیام به زبان‌های فارسی دری و عربی است و آثار معروف خیام رباعیات اوست که شهرت عالمگیر یافته و به اغلب زبان‌های دنیا ترجمه شده است.

رهنمای تدریس درس چهاردهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	دو چهرهٔ فرهنگی و ادبی
هدف کلی	آشنایی با چهره‌های ماندگار ادبیات دری و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با چهره‌های ماندگار ادبیات دری و کارنامه‌های علمی و ادبی آن‌ها آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ با پسوندها را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- احترام به مقام معنوی بزرگان را بیاموزند و علاقه‌مند به آثار و اندوخته‌های آن‌ها گردند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (دو چهرهٔ ادبی و فرهنگی) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانهٔ پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند. بقیه شاگردان در مورد درست یا نادرست بودن آن ابراز نظر نمایند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با پسوندها روی تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• به تشریحات گوش می‌دهند. • با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	• املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. تعلیم و تربیه یک نعمت خداوندی است، انسانی که دارای تعلیم و تربیه باشد، با داشتن احکام الهی و احادیث نبوی مسؤولیت‌های خویش را در قبال مردم و جامعهٔ به شناسایی می‌گیرد و وی همچو شمع می‌سوزد و محفل‌های انسانی و جامعهٔ انسانی را با نور خویش تابناک می‌سازد. پس بر ما لازم است که در راه فراگیری علم و دانش بکوشیم، خود را با درفش پر از انوار معرفت آراسته سازیم و گام به گام خود را تکمیل نماییم و جامعهٔ را به سوی خیر و سعادت رهنمون شویم.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

۱- **دورهٔ امانی:** افغانستان در دورهٔ امان الله خان (۱۲۹۸ هـ . ش. / ۱۹۱۹ م.) به حصول استقلال خود نایـل شـد و برای تحولات اجتماعی و مدنی زمینه فراهم گردید. روابط سیاسی شاه امان الله خان با کشـورهـای دیگـر، مسافرت وی به بعضی از آن کشورها، طرح پلاّن‌ها و برنامه‌های نوسازی او هر چند در ابتدا خوشایند می‌نمـود؛ ولی زوال آرزومندی وی با آن شتابی که داشت با عکس العمل‌هایی ناهمگون مواجه شد.
در دورهٔ امانی نهضت علم و معارف و نویسنده‌گی رونق تازه یافت. چند مکتب ابتدایی و عالی فعالیت می‌کرد و در امور آموزشی آن‌ها استادان فرانسوی، آلمانی، انگلیسی و هندی در پهلوی استادانی از افغانسـتان همکـاری داشتند. در این دوره تعدادی از شاگردان به کشورهای ترکیه، ایتالیا، جرمنی، فرانسه و شوروی ارسال شدند و از انتشارات و کارهای مطبوعاتی هم دست آوردهایی وجود داشت.
شعر در این دوره همانند دورهٔ قبل از لحاظ شکل بـا کـدام نـوآوری جـدی تـوأم نبـود و شـاعران ایـن دوره: عبدالرحمن لودین، عبدالعلی مستغنی، عبدالهادی داوی، قاری عبدالله، محمد اسماعیل سـیاه و عبـدالله عـارف می‌باشند.
داستان نویسی معاصر در افغانستان از دورهٔ امیر امان الله خان آغاز یافت و گام نخسـتین را در ایـن راه مولـوی محمد حسین، معلم مکتب حبیبیه برداشت. او داستان ((جهاد اکبر)) را نوشت.

۲- **پنج گنج:** نظامی گنجه‌یی شاعر نامدار حکیم ابومحمد الیاس بن یوسف معروف به نظامی گنجه‌یـی در شـهر گنجه، که امروز در جمهوری آذربایجان واقع است به دنیا آمده است. نظـامی در سـال ۵۳۵ هــ ق. تولـد و در سال ۵۹۹ هـ . ق. وفات یافته و در شهر گنجه مدفون است. یکی از آثار مهم او خمسه یا پنج گنج مـی‌باشـد، که از شهرت فراوانی برخوردار است و هر مثنوی آن را شاعر گنج نامیده است، که شامل مثنـوی‌هـای مخـزن الاسرار خسرو و شیرین، لیلی و مجنون، سکندرنامه و هفت‌پیکر می‌باشد.

۳- **حافظ:** شمس‌الدین محمد بن بهاء الدین معروف به لسان‌الغیب بزرگترین غزل‌سرای زبان فارسی دری کـه در اوایل قرن هشتم در شیراز متولد شد و همانجا به تحصیل علوم و کمالات پرداخت و در مجالس درس عالمانی مانند قوام الدین عبدالله حضور می‌یافت و به مطالعهٔ قوانین ادب و دیوان‌های شاعران عرب می‌پرداخت و چون قرآن را از بر داشت، حافظ تخلص کرد. دیوان حافظ بیش از آثار همهٔ غزل‌سرایان دیگر شـهرت و رواج دارد و از این جهت خواجه حافظ شیرازی محبوب‌ترین شاعر دری زبان شمرده می‌شود. وفات حافظ در سال ۷۹۱ هـ . ق. در شیراز اتفاق افتاده است.

رهنمای تدریس درس پانزدهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	معلولیت
هدف کلی	آشنایی با عوامل معلولیت و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با افراد معلول و عوامل معلولیت آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی نوشتن واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با افعال اسنادی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- احترام به مقام معنوی انسان را بیاموزند و میل و رغبت انساندوستی و حرمت‌گذاری به شخصیت والای انسانی در وجود شان رشد یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان چند تصویر از معلولین.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس(معلولیت) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. • چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. ● تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	● ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: ● خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. ● پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. ● متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و در زمینه توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. ● قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با افعال اسنادی توسط معلم گرامی مشخص شود. ● از چندین شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. ● از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	● با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. ● به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. ● چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. ● شاگردان قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با افعال اسنادی را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. اصولاً بدون رعایت احترام، نمی‌توان به حریم قلب‌ها نزدیک شد و چه بسا دوستی‌هایی که در اثر بی احترامی‌ها از میان رفته اند؛ لذا در قدم اول همسر و فرزندان خود را محترم بشمارید و آن‌ها را با کلام و القاب محترمانه صدا کنید و در حضور دیگران شخصیت آن‌ها را تأیید و تکریم نمایید.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

معلولین

سؤال اساسی این است که چرا شناخت جامعهٔ ما از معلولیت و معلول این قدر کم، محدود و نادرست است؟ اگـر بپـذیریم که شناخت محدود تنش‌های اجتماعی از یک نقش، ماحصل حضور کمرنگ آن نقش در جامعهٔ است، می‌توان خود را تـا حـدی با این پاسخ قانع کرد که دلیل شناخت ناقص از معلولیت، حضور کمرنگ معلول در جامعهٔ است؛ اما این پاسخ چرای بزرگتری با خود به همراه می‌آورد که چرا حضور معلول در جامعهٔ کمرنگ است و این چرای بـزرگ خـود مجموعـه یـی از چراهـای دیگـر است؛ مثلا: اینکه چرا کمتر معلولی در جامعهٔ ما می‌تواند تحصیلات عالی داشته باشد؟

چرا استفاده از مراکز تفریحی و خدماتی برای معلولین دشوار و در برخی موارد غیر ممکن است؟ چرا یک معلول هـر بـار که از خانه خارج می‌شود با یک تعامل نامناسب از سوی دیگران رو به رو می‌شود؟ چرا بسیاری از افراد فکر می‌کنند اگـر یـک معلول ازدواج هم نکرد و تا آخر عمر تنها ماند، مسألهٔ مهمی رخ نمی‌دهد؟

این مسایل کوچک و بی‌اهمیت نیستند و هر کدام نیازمند ساعت‌ها تحلیل جامعهٔشناسی و روان‌شناسی استند و همهٔ این تحلیل‌ها سرانجام به یک نکتهٔ کلیدی ختم می‌شود و آن نکته همان شناخت ناقص از معلولیت در جامعهٔ است و راه بیرون‌رفت از این مشکلات همانا کار جدی برای شناساندن معلولین به جامعهٔ است که در جامعهٔشناسی به آن فرهنگ‌سازی می‌گویند.

برای وصول به یک زنده گانی باسعادت و شرافتمندانه هیچ طریقی بهتر از داشتن اعتماد به نفس و عـزم و اراده نیسـت. انسان باید متکی به خود باشد.، در امور زنده گانی جز اعتماد به نفس و بازوی توانای خود حتـی بـه پـدر و مـادر هـم در امـور معاش اعتماد نداشته باشد. به همین جهت باید خود را طوری با عزم و اراده تربیه کند که در کشاکش حیات فقـط بـه همـت و پشت کار خود اعتماد داشته و همیشه هر مقصودی را با کمال قوت قلب تعقیب کند تا بـه آن برسـد؛ پـس انسـان بایـد دارای صفات عالیهٔ اعتماد به نفس و عزم و اراده بوده، در پرتو سعی و عمل و ارادهٔ قوی وسایل سعادت و آسایش خود را فراهم کند و هیچ‌گاه در قدرت و توانایی خود شک و تردید ننمایـد؛ بلکـه همیشـه بـه شـجاعت فطـری خـویش اعتمـاد داشـته و در برابـر مخاطرات، قوی دل باشد. خلاصه اعتماد به نفس و عزم و اراده دست ضعف و تردید را از دامان همت کوتـاه مـی‌کنـد و پـردهٔ سیاهروزی را از هم می‌درد و انسان را به مقاصد و آمال خود می‌رساند و در سخت‌ترین مواقع او را آمادهٔ فتوحات می‌سازد.

ناپلیون از اشخاصی گمنام و از خانواده‌های فقیر بود و از حیث خلقت نیز ضعیف و لاغر اندام به نظر می‌آمد. تنها عـزم و ارادهٔ آهنین و فعالیت وی او را از رتبهٔ سربازی به درجهٔ امپراتوری رسانید و به فتوحـات نایـل سـاخت؛ همچنـین مخترعـان و کاشفان دیگر در پرتو کوشش، عزم، اراده و فداکاری به اختراعات و اکتشافات حیرت آور موفق گشته و جامعهٔ کثیـری را بـرای همیش رهین خدمات خود نموده اند.

رهنمای تدریس درس شانزدهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	گارسیا مارکیز (ادبیات جهان)
هدف کلی	آشنایی با چهره‌های ادبی جهان، از جمله «گارسیا مارکیز» و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با گارسیا مارکیز و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با ضمایر را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- بزرگان را احترام کنند و علاقه‌مند به خواندن آثار آن‌ها شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «صد سال تنهایی» و تصویری از گارسیا مارکیز.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(گارسیا مارکیز) با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • ازچندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• شاگردان با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن را در کتابچه‌های شان می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با ضمایر توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• به تشریحات گوش می‌دهند. • با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «واژه‌های مختوم با «ه» غیر ملفوظ در پیوند با ضمایر» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. بر اساس ضرب المثل «وقت طلا است.» چه خوب است از این وقت تا می‌توانیم فراوان استفاده کنیم و با خواندن کتاب‌ها، مجله‌ها و روزنامه‌ها بر آگاهی‌های خویش بیفزاییم. هر ساعت و هر روزی که می‌گذرد باید با از دست دادن آن چیزی را به دست آوریم و آن را رایگان از دست ندهیم؛ پس بیایید تصمیم بگیریم و با آماده‌گی کامل به امتحان کانکور و رشتهٔ مورد نظر خود به پوهنتون راه پیدا کنیم؛ زیرا تصمیم شرط اول موفقیت است.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

راهبه

مؤنث راهب، زن ترسا و پارسا و گوشه نشین، که جمع آن راهبات می‌باشد. کلمهٔ ترسا پهلوی بوده که به معنای ترسنده و بیم دارنده است که برای راهبان مسیحی، عیسوی مذهب و نصرانی به کار برده می‌شود و جمع آن ترسایان است.

مکسیکو

در جنوب ایالات متحدهٔ امریکا، در شمال گوانتیمالا در امریکای مرکزی در سواحل خلیج و بحر الکاهل موقعیت دارد. مکسیکو یک کشور کوهستانی بوده، نوع حکومت آن جمهوری است و دارای یک منطقهٔ فدرال با دو مجلس قانون گذاری می‌باشد. پایتخت این کشور شهر مکسیکو می‌باشد. واحد پولی آن پیسو بوده و در حدود ۹۲ فیصد مردم آن باسواد استند. پیرو مذهب کاتولیک می‌باشند و به زبان‌های هسپانوی و محلی حرف می‌زنند.

کلیسا

کلیسا کلمهٔ پهلوی بوده که به معنای معبد ترسایان و محل عبادت مسیحیان است. به گفتهٔ هاتف اصفهانی:

در کلیسا به دلبری ترسا   گفتم ای دل به دام تو در بند

کلمبیا

جمهوری کلمبیا در شمال غرب امریکای جنوبی، در سواحل اقیانوس اطلس و بحیرهٔ کارابین موقعیت دارد. جمهوری کلمبیا دارای هشت ناحیه و ۲۳ حوزه می‌باشد و در حدود ۸۰ فیصد مردم آن باسواد بوده، واحد پولی آن پیسو می‌باشد.
کلمبیا در سال (۱۸۱۹ میلادی) به حیث یک کشور مستقل شناخته شد. یک تعداد زیاد سیاحان از سراسر جهان همه ساله برای دیدن مناظر زیبای اطراف دریای آمازون به این کشور می‌آیند.

رهنمای تدریس درس هفدهم

شرح مطالب	عناوین مطالب
مکتب‌های ادبی	**موضوع درس**
آشنایی با مکتب‌های ادبی و درست نویسی	**هدف کلی**
با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با مکتب‌های ادبی آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی تعریف الف مقصوره را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- میل و رغبت خواندن آثار ادبی در وجود شان رشد یابد.	**اهداف آموزشی** • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین	**روش‌های تدریس**
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.	**مواد ممکن و ممد درسی**

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. • بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (مکتب‌های ادبی) را با صدای بلند خوانده و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند؛ بقیه شاگردان در مورد درست یا نادرست بودن آن ابراز نظر نمایند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• به تشریحات گوش می‌دهند. • به دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «تعریف الف مقصوره» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چند شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف تعریف الف مقصوره توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش«درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	**قسمت دوم درس (درست بنویسیم)**
(۳) دقیقه	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. ● طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	● ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. ● پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** ● فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	● طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش ● متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. چطور می‌توانیم یک شاگرد ممتاز و موفق باشیم؟ موفقیت و ممتاز بودن یک شاگرد دلیل به استعداد فوق العادهٔ او نیست؛ بلکه حاصل سعی، تلاش و مدیریت خوب برنامه‌های روزانه و درسی اوست. تنها خود شاگرد می‌تواند با پشت کار و تلاش استعدادهای خود را انکشاف دهد و همیشه موفق و ممتاز باشد. شما هم می‌توانید با مدیریت صحیح و دقیق برنامه‌های تان، موفق و ممتاز باشید.	● متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. ● در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی ● پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح نمایید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

ادگار آلن پو: (۱۸۹۵ – ۱۸٤۱ م.) شاعر، نویسنده و منتقد ادبی امریکایی در باستن و در خانواده پروتستان و اسکاتلندی زاده شد. پدر و مادرش هنرپیشهٔ سیار بودند. پو پس از آن که پدر خانوادهٔ خود را ترک کرد و مادرش بر اثر بیماری سل در گذشت از طرف یک تاجر ثروتمند اسکاتلندی مقیم بچمند به نام جان آلن به فرزندی پذیرفته شد.

تولستوی: (۱۸۸۲- ۱۹٤٥ م.) آلکسی تولستوی شاعر و رمان نویس روسی و یکی از اشراف‌زاده‌گان که از ثروت بسیار و زنده‌گی اشرافی و پرتجمل برخوردار بود تحصیلات خود را در رشتهٔ فنی سن پترز بورگ انجام داد. او یکی از بهترین داستان نویسان جهان به شمار می‌رود.

شاتو بریان فرانسوا انه دو: یکی از نویسنده‌گان برجسته و سیاستمدار فرانسوی است.

شیلر: یوهان کریستوف فریدریش فون شاعر و نمایشنامه نویس آلمانی در شهر ورتمبرگ در خانوادهٔ اصیل زاده شد. پدرش افسر ارتش بود و فریدریش در سال ۱۷۷۳ م. به اکادمی نظام فرستاده شد. او بی هیچگونه شوق به تحصیل حقوق و طبابت پرداخت؛ اما شیفتهٔ شعر و ادب بود.

گوته: یوهان ولفانگ فون شاعر و نویسندهٔ آلمانی در فرانکفورت در خانوادهٔ ثروتمندی زاده شد. پدرش حقوقدان و وکیل بود. گوته در محیطی متمدن و بافرهنگ پرورش یافت و تحت تعلیم و تربیت منظم و کامل قرار گرفت.

لامارتین: آلفونس دو، شاعر و رمان نویس فرانسوی در خانوادهٔ اصیل و ملاک زاده شد که افراد آن به مشاغل نظامی و کار زراعت اشتغال داشتند.

آلفردو موسه: شاعر و نمایشنامه‌نویس فرانسوی در پاریس و در خانوادهٔ بافرهنگ زاده شد. پدر و پدرکلانش شیفتهٔ شعر و ادب بودند و طبع شعر را به ارث در وجود آلفردو نهادند.

پوشکین: الکساندر سرگیویچ، شاعر و رمان نویس روسی در مسکو زاده شد. از طرف پدر به یکی از خاندآن‌های اصیل تعلق داشت و از طرف مادر که نام خانواده‌گی هانیال داشت به شاهزاده یی حبشی می‌رسید.

ژان ژاک روسو: (۱۷۱۲- ۱۷۷۸ م.) نویسنده و متفکر فرانسوی در ژنو زاده شد، از تباری فرانسوی. پدرش ساعت ساز بود و هنگامی که مادرش در گذشت پدرش به تعلیم و تربیهٔ او همت گماشت و او را به خواندن رمان‌های پرماجرا و احساسی واداشت.

رهنمای تدریس درس هژدهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ازدواج‌های اجباری
هدف کلی	آشنایی با ظلم و تحمیل فشارهای فامیلی در ازدواج‌ها و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- از عواقب بد و دلخراش زور، ظلم و فشارهای بیش از حد در بعضی از ازدواج‌ها آگاهی حاصل نمایند و از بحث درست نویسی‌املای واژه‌های مختوم با الف مقصوره در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- فهم و درک منطقی و اسلامی نسبت به عواقب زور و اجبار در ازدواج‌ها در وجود شان انکشاف یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان استفاده از انترنت و فلم‌های تربیتی.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. • بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	بخش مقدماتی
(۳۰) دقیقه	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (ازدواج‌های اجباری) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	قسمت اول درس (متن)
(۳) دقیقه	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		خلاصه و توضیحات
(۲) دقیقه	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» خوانده شود و در زمینه توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس واژه‌های مختوم با الف مقصوره در پیوند با مضاف، موصوف و منسوب مشخص شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را در کتابچه‌های شان بنویسند.	• با دقت به خوانش درس گوش داده، طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان متن کامل «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های شان می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده، به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. برای انجام هر کاری از جمله درس خواندن، داشتن انگیزه و هدف شرط اول است. به همین خاطر در گام نخست لازم است انگیزهٔ خود را ترسیم و این سؤال را طرح کنیم که چرا می‌خواهیم درس بخوانیم؟ تصمیم بگیریم، هدف خود را مشخص و مسیر درس خواندن خود را روشن کنیم. آن وقت است که می‌توانیم راهی را که در پیش داریم به بسیار راحتی و سهل به نقطهٔ پایان برسانیم و به هدف خود برسیم.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش «خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح نمایید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

ازدواج‌های اجباری یکی از عمده‌ترین مشکلات اجتماعی است که مردمان بعضی کشورها در این گرداب مرگبار دست و پا می‌زنند. بی‌تردید چنین ازدواج‌ها از مهمترین عوامل انحطاط خانواده‌گی بوده که در درازمدت یا کوتاه‌مدت شیرازهٔ زنده‌گی خانواده‌گی را از هم پاشیده، سرانجام زنده‌گی جوانان و خانواده‌ها را دچار بدبختی می‌سازد.

۱ ـ ازدواج های نامتجانس: منظور ازدواج هایی است که در آن تفاوت عمر میان زن و مرد در نظر گرفته نمی‌شود. این قبیل ازدواج‌ها را در اطراف و اکناف بعضی کشورها بسیار سراغ داریم، برخی‌ها دختران و یا خواهران خود را به جبر و اکراه به عقد کسانی در آورده اند که عمر آن‌ها (داماد) از هفتاد تجاوز کرده؛ در حالیکه دختر ۱۶ یا ۱۸ سال از بهار عمر خود را پشت سر گذاشته است که این یک کار نامطلوب می‌باشد.

ـ ازدواج خونبها (در بدل دیت یا جزیهٔ آن): در میان بعضی از مردم دختر دادن در بدل خونبها(دیت) ورثهٔ مقتول رواج دارد تا بدینصورت ورثهٔ مقتول از اجرای قصاص صرف نظر کنند. خونبها قرار دادن دختران، پدیده‌یی است شوم که هیچ اصل شرعی ندارد و برانگیزندهٔ نگرانی است؛ زیرا خانوادهٔ شوهر به سوی دختر به دیدهٔ قاتل نگریسته، او را مورد اهانت قرار می‌دهند و سرانجام گل‌های آرزویش در غم و شکنجه پرپر می‌شود؛ از طرف دیگر ازدواجی که منتج به ظلم و بربریت شود از نگاه شریعت اسلام حرام قرار داده شده است.

رهنمای تدریس درس نزدهم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	احمد شاه بابا و نمونهٔ شعر دری او
هدف کلی	آشنایی با سروده‌های دری احمدشاه درانی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با احمد شاه درانی و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های عربی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- زنده‌گانی معنوی برخی از بزرگان را سرمشق زنده‌گی خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان چند تصویر از احمدشاه درانی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند. آن‌ها تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(نمونه‌های شعر دری احمدشاه درانی) با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند. دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن‌ها را در کتابچه های‌شان می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چند شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای واژه‌های عربی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای واژه‌های عربی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود، ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه می‌کنند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. تمدن امروز ما حاصل دانش و تجربهٔ نسل‌هایی است که پیش از ما زیسته اند. ما نمی‌توانیم در این تمدن شرکت جوییم؛ مگر آن که با اندیشهٔ نسل‌های گذشته آشنا شویم و یگانه وسیله یی که ما را به این مقصود می‌رساند، مطالعهٔ کتاب‌های سودمند علمی است. کتاب خوب خواننده را آن چنان که پیش از خواندن بود، نمی‌گذارد؛ بلکه او را به صفات نیکوتری آراسته می‌گرداند.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

زبان

زبان ژرفترین و استوارترین وسیلهٔ پیوند و تفاهم میان انسان‌ها است که واژه کوچک‌ترین واحد یا جـزء آن را تشـکیل می‌دهد؛ همچنان واژه سنگ بنای هستی زبان می‌باشد.

امروز در جامعهٔ زبان بخش اعظم معنویت و هویت انسان است که توسط قلم می‌توانیم آن را بیان کنیم. با قلـم اسـت که می‌توانیم کلامی و سخنی را بر صفحهٔ کاغذ رقم زنیم و پیام آن را به دیگران انتقال دهیم؛ چنانچه حضرت مولانا جامی در بارهٔ سخن و قلم در اورنگ هفتم (خردنامهٔ اسکندری) سخن را فرود آمده از آسمان‌ها می‌داند که نهایتاً قلم از برکت آن هستی یافته است.

سخن از آسمان‌ها فرود آمدست
به اقلـیم جان‌ها فـرود آمدسـت
سـخن گـر نـبودی نـبودی قلم
بـه لـوح بـیان سـر نـسودی قلم

زبان دری

در معنای حقیقی این کلمه اختلاف وجود دارد و در فرهنگ‌ها به شکل‌های مختلف بیان شده است. طایفه‌یی بـر آننـد که مردمان درگاه کیان بدان تکلم می‌نمودند و گروهی گویند که در زمان بهمن اسفندیار چون مردم از اطراف عالم به درگاه او می‌آمدند و زبان یکدیگر را نمی‌فهمیدند، بهمن به دانشمندان فرمود: تا یک زبان را به منظور تکلم همه انتخاب کنند که زبـان فارسی دری انتخاب گردید.

در باب وجه تسمیهٔ دری نیز نظریات گوناگونی وجود دارد. برخی از مؤرخان بر آنند که دری مخفف تخـاری باشـد کـه «خا» به «ها» هوز مطابق قاعدهٔ فارسی دری بدل شده و الف آن به فتحه بدل گردیده؛ یعنی با تبدیل تا به دال «تهـری» بـه دهری و بالاخره دری شده باشد.

برخی از خاورشناسان زبان تخاری را جزء دسته‌یی از هندواروپایی از طبقهٔ سانتوم(Cantom) می‌شمارند و اگر ایـن محقق شود وجه تسمیهٔ اخیر باطل می‌شود و یا تاریخ این تسمیه به وقتی تنزل می‌کند که تخـاری‌هـا در نـواحی بلـخ سـاکن گردیده و زبان آن‌ها با زبان سغدی مخلوط شده است. به هر صورت از این که زبان دری از لهجـه‌هـای شـرقی اسـت شـکی نیست، خواه در اصل آن را تخاری و خواه منسوب به در و دربار بدانیم و خواه مآخذی دیگر برای وجه تسمیهٔ آن فرض کنیم.

از اسناد نامبرده گویا مشکلی نمانده باشد که زبان دری خاص مردم خراسان بوده و در دربار تیسفون و میـان درباریـان این زبان متداول بوده است و از این رو آن را دری گفتند؛ چه «دَر» به زبان ساسانی به معنی پایتخـت و دربـار اسـت و کبـک دری منسوب به دره است؛ همچو کبک دری و این به اعتبار خوش‌خوانی هم می‌تواند بُوَد.

رهنمای تدریس درس بیستم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	آرشیف ملی
هدف کلی	آشنایی با تاریخ و اساس آرشیف ملی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با آرشیف ملی آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های عربی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- به آثار تاریخی علاقه‌مند شوند و احساس حفظ و نگهداشت آن‌ها در وجود شان رشد و انکشاف یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان چند تصویر از آرشیف ملی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیۀ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیۀ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائۀ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (آرشیف ملی) را با صدای بلند خوانده و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های مشکل آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند، مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند و بقیه شاگردان در مورد درست یا نادرست بودن آن ابراز نظر نمایند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان به نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را در مقابل دیگران می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصۀ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **(درست بنویسیم)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای واژه‌های عربی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد متن کامل بخش«درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای واژه‌های عربی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. ● طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسبم به گونهٔ شفاهی.	● ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. ● پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** ● فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	● طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> ● متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. آورده اند که در پیش رسول الله ﷺ مردی را می‌ستودند که او مردی عظیم با قوت است. فرمود: چگونه؟ گفتند: با هر کس که کشتی گیرد او را بیفگند و با همه کس بر آید. رسول الله ﷺ فرمود: «قوی و مردانه آن باشد که با خشم خویش بر آید، نه آن که کسی را بیفگند.»	● متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. ● در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> ● پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

خط میخی

سومریان مردمی بودند که بیش از (۳۰۰۰) سال قبل از میلاد مسیح در قسمت جنوبی عراق سکونت داشته، دارای تمدن بوده اند و خطی نیز داشته اند که آن را از چپ به راست می‌نوشتند و آن خط، خط میخی است.

خط میخی از چهار تا پنج هزار سال پیش از میلاد در نزد سومریان ساکن جنوب بین‌النهرین معروف بود و از شکل بدوی (نقشی) ترقی کرده، مرحلهٔ دوم و سوم را می‌پیمود. طوایف آشور و عیلام نیز همان خط را از سومریان گرفته و به کار بردند.

درست روشن نیست که از چه تاریخ این خط به دست مادها افتاده است؛ اما معلوم است که این خط در دست آریایی‌ها رو به ترقی و اصلاح نهاده و در اواسط قرن (ششم قبل از میلاد) از مرحلهٔ علامتی و آهنگی صوتی به صورت الفبایی در آمده است و وقتی که کورش کبیر دولت هخامنشی را سر و صورت داد و بابل را در (۵۳۸ قبل از میلاد) فتح کرد، خط میخی هنوز در کِلده و آشور و عیلام به صورت علامتی و آهنگی بود. کتیبه‌ها و نوشته‌های سنگین و سفالین پادشاهان هخامنشی که به سه زبان کلدانی، عیلامی و فارسی دری است، این معنی را گواهی صادق است.

میناتوری

کلمهٔ فرانسوی بوده، به معنی تصویر کوچک که در آن ریزه‌کاری به کار رفته باشد؛ همچنان نوعی نقاشی خاص مشرق زمین، مخصوصاً افغانستان که در آن قواعد علم، مناظر و کالبدشناسی رعایت نمی‌گردد؛ رنگ جنبهٔ تزئینی دارد و جزییات با ریزه‌کاری‌های خاص نشان داده می‌شود.

رهنمای تدریس درس بیست و یکم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	علم عروض
هدف کلی	آشنایی با علم عروض و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با عروض و بحرهای مشهور آن آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های عربی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- میل و رغبت مطالعه در وجود شان رشد یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند؛ آن‌ها تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس(عروض و بحرهای مشهور آن) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که هر کدام یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را می‌خوانند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای واژه‌های عربی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای واژه‌های عربی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. ● طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	● ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. ● پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه می‌کنند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** ● فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	● طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش ● متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. وقتی زیبایی‌های آفرینش را می‌بینیم، وقتی سبزه‌ها، گل‌ها، درختان، آسمان آبی یا پرستاره را با شگفتی و اعجاب مرور می‌کنیم و یا بر ساحل دریایی می‌نشینیم، وقت خود را تلف نکرده ایم. این‌ها جزء زنده‌گی است؛ به خصوص اگر با تأمل و فکر و عبرت همراه باشد. زنده‌گی همین لحظه‌هاست و از دست دادن فرصت‌ها جز غصه و اندوه چیزی همراه ندارد.	● متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. ● در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی ● پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

آوا: مخفف آواز، بانگ، صوت و آهنگ که در زبان شناسی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

وزن: عبارت از تناسب و نظمی در اصوات و در شعر به جای اصوات کلمات است. این تناسب میان اصوات ملفوظ یا حسب کمیت، یعنی امتداد زمانی آن‌هاست؛ مانند: وزن شعر در عربی و فارسی دری یا به حسب کیفیت، یعنی شدت و ضعف اصوات نسبت به یکدیکر، مانند وزن شعر در زبان‌های انگلیسی، آلمانی و روسی یا تنها بر حسب عدد آن‌ها مانند وزن شعر فرانسوی.

کلاسیک: کلمهٔ فرانسوی بوده که در لغت به معنای درس مدرسه‌یی و مطابق قواعد و قوانین قدما است. نخستین سبک ادبی که در اروپا پیدا شد و در ادبیات به تقلید از ادبیات یونان پرداختند، آن را ادبیات کلاسیک می‌گفتند.

هجا: در لغت به معنای شمردن معایب کسی و در اصطلاح ادب دری تقطیع لفظ و بیان کردن حروف آن با حرکات است. حروف هجا، یعنی الفبا از الف تا یا که آن را حروف تهجی هم می‌گویند.

همگون: کلمهٔ پهلوی بوده، که معنای همانند، همرنگ و شبیه را نیز می‌رساند.

آواشناسی: مطالعه و توصیف علمی آواهای زبان است. موضوع آواشناسی ممکن است آواهای یک زبان به خصوص؛ مثلاً: زبان فارسی دری باشد که این‌گونه مطالعه‌های آوایی را آواشناسی فارسی دری می‌گویند یا موضوع آواشناسی ممکن است آواهای زبان به طور کلی باشد که این‌گونه بررسی‌های آوایی را آواشناسی همه‌گانی می‌نامند.

علم عروض: علم عروض را اولین بار خلیل بن احمد عروضی از روی علم موسیقی و هماهنگ ساختن آوازها استخراج کرد و آن را در پنج دایره شامل پانزده بحر تدوین کرد؛ پس از وی ابوالحسن سعید بلخی ملقب به اخفش متوفی سال ۱۵ هـ. ق. یک بحر بر آن افزود (بحر متدارک).

شعرای دری زبان سه بحر دیگر استخراج کردند که عبارت اند از (بحرهای قریب و جدید و مشاکل) تا این که شمارهٔ بحرها به نزده بحر رسید و در زبان دری بعد از قرن چهارم هجری آغاز شد. از مؤلفان قدیم این علم ابوالحسن علی بهرامی سرخسی و بزرجمهر قاینی (یا قیمی) و منشور سمرقندی را می‌توان نام برد.

\

رهنمای تدریس درس بیست و دوم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	دانش و هنر
هدف کلی	آگاهی از ارزش دانش و هنر در زنده‌گی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با دانش و هنر آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی«واژه‌های مختوم با الف در پیوند با افعال اسنادی» را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- به اهمیت دانش و هنر در زنده‌گی پی ببرند و اندوخته‌های بزرگان را سرمشق راه خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند.؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ‌ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس(دانش و هنر) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید. طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای واژه‌های عربی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان بخواهید تا قسمت‌های مختلف درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• شاگردان با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چند شاگرد به اساس نوبت متن کامل بخش« درست بنویسیم » را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف درس را در کتابچه‌های خویش می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. آیا تا حال این پرسش به ذهن تان خطور نموده است که هنرمند از آفرینش هنری، چه مقصدی دارد؟ وقتی از چیزی خوش تان می‌آید این نیاز را در خود احساس می‌کنید که آن را برای دوستان تان تعریف کنید. انسان نیاز دارد که دیگران را در احساس خود شریک کند؛ یعنی به هم حسی و همدردی دیگران احتیاج دارد. هنرمند هم با آفریدن اثر خود پیش از هر چیزی می‌خواهد این هم حسی را در دیگران پدید آورد؛ یعنی تجربهٔ خود را به دیگران انتقال دهد.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح نمایید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

مسؤولیت و رسالت اجتماعی هنر

امروز در محافل هنری بین شاعران، نویسنده‌گان، درام‌نویسان، نقادان هنری، نقاشان، پیکرتراشان (مجسمه‌سازان)، آهنگسازان، معماران و دیگر صنوف هنری یک مسأله به نظر می‌رسد: هنر در مقابل اجتماع مسؤول است و هنر غیر مسؤول وجود ندارد. منطق این مطلب روشن است. هنر از وسایل نیرومند تأثیر اجتماعی است و باید این وسیلهٔ نیرومند به زبان اجتماع مورد استفاده قرار گیرد.

هنر باید مربی، رهنما، رهگشا، فرهنگ‌ساز، فرهنگ‌آفرین و چاره‌ساز باشد؛ به پیش بنگرد و مبدأ رستاخیز افکار و اعمال انسانی قرار گیرد.

شاهکار

کار بزرگ و نمایان و کاری که در آن هنرنمایی کرده باشند. از جملهٔ شاهکارهای ادبی جهان، از شاهنامهٔ فردوسی، لیلی و مجنون نظامی گنجوی، رومیو و ژولیت از شکسپیر، بینوایان از ویکتور هوگو، داستان مادر از ماکسیم گورکی و جنگ و صلح از تولستوی می‌توان نام برد.

فرهنگ

کلمهٔ پهلوی بوده که در اصل فرهنج می‌باشد. علم و دانش، ادب، معرفت و تعلیم و تربیت را گویند و همچنان آثار علمی و ادبی یک قوم و یا ملت را بیان می‌کند. کتابی که شامل لغات یک زبان و شرح آن‌ها باشد.

مأنوس

انس معنی می‌دهد و انس کلمهٔ عربی بوده که در لغت به معنای خوگرفتن، همخویی، همدمی، خرمی و ضد وحشت است.

تفکر

اندیشیدن، به فکر و اندیشه فرورفتن.

هنرمند

کلمهٔ هنر پهلوی بوده و به معنای پیشه، صنعت و کار نمایان و برجسته می‌باشد و هنرمند واقعی آن است که درد اجتماعی داشته و در یکی از صنایع ظریفه؛ مانند: نقاشی، موسیقی و... مهارت داشته باشد.

ابهام

کلمهٔ عربی بوده و به معنای پوشیده سخن گفتن و پیچیده و غامض کردن سخن است.

گرایش

مصدر گراییدن که کلمهٔ پهلوی بوده و به معنای آهنگ کردن، میل و رغبت کردن است.

رهنمای تدریس درس بیست و سوم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ژانرهای ادبی
هدف کلی	آشنایی با ژانرها یا انواع ادبی و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با ژانرهای ادبی آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی، املای واژه‌های عربی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب، تفکر و تحلیل در وجود شان تقویه گردد. ۳- به خواندن ژانرها علاقه‌مند شوند و میل و رغبت مطالعه در وجود شان رشد و انکشاف یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونهٔ یکی از ژانرهای ادبی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند آن‌ها تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (ژانرهای ادبی) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد به اساس نوبت بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **(درست بنویسیم)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم»با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای واژه‌های عربی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای واژه‌های عربی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه می‌نمایند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **<u>کار گروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. معمولاً با شنیدن واژۀ آموزش اولین تصویری که در ذهن نقش می‌بندد، تصویر مکتب است؛ ولی با کمی کوشش و دقت می‌توان به خاطر آورد که آموزش یا تعلیم و تربیه قبل از تأسیس اولین مدارس در طول عمر بشر وجود داشته است. حتی در میان جوامع اولیه نیز آموزش صورت می‌گرفت. در خانواده والدین به عنوان اولین مربیان، تکلم به زبان مادری را به فرزندان خود می‌آموزند. هرگاه به آموخته‌های خود فکر کنیم متوجه می‌شویم تا چه حد آموزش می‌تواند به طرق گوناگون، شاد و زنده انجام پذیرد.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خودآزمایی</u> • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح نمایید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

دراماتیک: کلمهٔ فرانسوی است که داستان جالب توجه و مهیج را گویند.

روضه: کلمهٔ عربی بوده، به معنای باغ، گلستان و گلزار که جمع آن رضوان می‌باشد و اشعاری که آن را در سوگواری و عزاداری بالای منبر می‌خوانند. مأخذ از کتاب روضة الشهداء تألیف ملا حسین کاشفی از علماء و واعظان دورهٔ تیموریان که آن را در سال ۹۰۸ هـ . ق. در بارهٔ و قایع کربلا و شهادت حضرت امام حسین (ع) تمام کرده و آن کتاب را در مجالس سوگواری برای مردم می‌خوانده اند.

خسرو و شیرین: یکی از مثنوی‌های خمسهٔ نظامی است. این مثنوی دارای شش هزار و پنجصد بیت است و داستان محبت خسرو پرویز شاه ساسانی با شیرین شاهزادهٔ ارمنی می‌باشد. این داستان در شاهنامهٔ فردوسی هم آمده است و نظامی آن را در بحر هزج مسدس محذوف سروده است. (مفاعیلن،مفاعیلن فعولن)

ویس و رامین: از داستان‌های قدیم فارسی دری و منسوب به دورهٔ اشکانیان که شهرت فراوانی داشته است و در بعضی از نواحی خراسان متن پهلوی آن موجود بود.

فخرالدین اسعد گرگانی: شاعر قرن پنجم در اصفهان با خواجه عمید ابوالفتح مظفر نیشاپوری حاکم اصفهان در بارهٔ این داستان گفتگو کرده و به خواهش او به نظم آن پرداخته است و کتاب را در حدود سال (۴۴۶) به پایان رسانده و در آن عمید ابوالفتح را مدح کرده است. سبک و نظم کتاب در عین آنکه به آرایش لفظی و تشبیهات زینت یافته، ساده و روان و از مغلق‌گویی خالی است و لغات عربی نامأنوس بسیار کم دارد.

مقاله: کلمهٔ عربی بوده، به معنای سخن گفتن، گفتار و سخن

صبغه: کلمهٔ عربی بوده و به معنای رنگ، ماده‌یی که با آن چیزی را رنگ کنند و نیز به معنای دین و ملت است.

رهنمای تدریس درس بیست و چهارم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نقد ادبی
هدف کلی	آشنایی با نقد در ادبیات و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با نقد ادبی آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای واژه‌های عربی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- میل و رغبت نوشتن در وجود شان رشد یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. • بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس(نقد ادبی) را با صدای بلند بخوانید، تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید. طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چندین شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند آن تشویق و رهنمایی شوند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم»با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای واژه‌های عربی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه میدارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای واژه‌های عربی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th>فعالیت معلم</th><th>فعالیت شاگردان</th><th>زمان</th></tr>
<tr><td>بخش مقدماتی</td><td>• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها.
• طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.</td><td>• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند.
• پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.</td><td>(۱۰) دقیقه</td></tr>
<tr><td rowspan="3">قسمت سوم درس

(فعالیت‌ها)</td><td>درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد:
<u>کار گروهی و سخنرانی</u>
• فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.</td><td>• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.</td><td rowspan="3">(۳۰) دقیقه</td></tr>
<tr><td><u>املا و نگارش</u>
• متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند.
خود را باور کنید تا خود را زیبا ببینید. مطمئن باشید که انسان‌های دیگر در شما آن را می‌بینند، که خود شما در خود می‌بینید. اگر می‌خواهید متوجه شوید که دیگران چه احساسی نسبت به شما دارند کافی است ببینید که شما نسبت به خود تان چه احساسی دارید و مطمئن باشید که دیگران هم همین احساس را نسبت به شما خواهند داشت. اصل خود شایسته گی از اصول مهم اعتماد به نفس است؛ آن را با تمام وجود احساس کنید.</td><td>• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند.
• در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.</td></tr>
<tr><td><u>خودآزمایی</u>
• پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.</td><td>• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.</td></tr>
<tr><td>کار خانه‌گی</td><td colspan="2">نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.</td><td>(۳) دقیقه</td></tr>
<tr><td>سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن</td><td colspan="2">در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.</td><td>(۲) دقیقه</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

نقد ادبی

نقد ادبی شاخه‌یی از مطالعات ادبی (علوم ادبی) است که با تعریف اصطلاحات ادبی، طبقه‌بندی، توضیح، تفسیر و ارزشگزاری آثار ادبی سر وکار دارد و بر دو نوع است:

۱- **نقد نظری**

که مجموعهٔ منسجمی از اصطلاحات، تعاریف، مقولات و طبقه‌بندی‌هایی است که می‌توان آن‌ها را در ملاحظات، مطالعات و تفاسیر مربوط به آثار ادبی به کار برد.

قدیمی‌ترین اثر معتبر در نقد نظری کتاب بوطیقای ارسطو است.

۲- **نقد عملی یا تجربی**

نقد عملی بررسی تقریباً تفصیلی اثر خاصی است؛ یعنی استفادهٔ عملی از قواعد و فنون ادبی برای شرح و توضیح و قضاوت اثری. در نقد عملی باید از اصول نظری نقد که طبیعتاً بر تجزیه و تحلیل‌ها و ارزشگزاری منتقد نظارت و حاکمیت دارند، به طور ضمنی و غیر صریح استفاده کرد. به زبان ساده در عمل از مفاد آن‌ها استفاده شود؛ نه این که به صورت نقل قول، نقد را تحت‌الشعاع قرار دهند. برخی نقد عملی را به دو شعبه تقسیم کرده اند:

الف: **نقد تأثری یا احساسی**

در این گونه نقد، منتقد می‌کوشد تا تأثیری را که اثر ادبی بر او گذاشته است بیان کند؛ یعنی خیالات، بینش‌ها، احساسات و به طور کلی تأثیراتی را که اثر ادبی در او ایجاد کرده است توضیح دهد.

ب: **نقد فتوایی، حکمی یا معیاری**

در این نوع نقد سعی بر این است که نه تنها بین اثر و خواننده ارتباط ایجاد شود؛ بلکه تأثیر اثر ادبی به لحاظ موضوع، شکل و ساختار، تکنیک و صنعت و تجزیه و تحلیل روشن شود؛ یعنی علت تأثر را هم توضیح دهند.

رهنمای تدریس درس بیست و پنجم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ادبیات دری در قرن‌های ۱۳ و ۱۴
هدف کلی	آشنایی با تاریخ زبان و ادبیات دری و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با تاریخ ادبیات دری در قرن‌های ۱۳ و ۱۴ آشنایی حاصل کنند و از بحث درست‌نویسی املای پسوند تنکیر را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- به خواندن تاریخ ادبیات علاقه‌مند شوند و میل و رغبت مطالعه و پژوهش در وجود شان رشد و انکشاف یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان خوانش نمونه‌یی از کتاب «تاریخ ادبیات فارسی دری» و پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند. آن‌ها تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	بخش مقدماتی
(۳۰) دقیقه	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند. • واژه‌های مشکل و معانی آن‌ها را در کتابچه‌های شان می‌نویسند.	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(ادبیات دری در قرن‌های ۱۳ و ۱۴) با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	قسمت اول درس (متن)
(۳) دقیقه	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		خلاصه و توضیحات
(۲) دقیقه	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. ● تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	● ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: ● خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم»با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. ● پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. ● متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای پسوند تنکیر توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. ● از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	● با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. ● به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. ● چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. ● شاگردان قسمت‌های مختلف «املای پسوند تنکیر» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. در آثار ادبی نویسنده و شاعر می‌کوشد اندیشه‌ها و عواطف خویش را در قالب مناسب‌ترین و زیباترین جملات و عبارات بیان کند. این آثار همان گفته‌ها و نوشته‌هایی استند که مردم در طول تاریخ آن‌ها را شایستهٔ نگهداری می‌دانند و از خواندن و شنیدن شان لذت می‌برند. فرهنگ درخشان ما جلوه گاه آثار ادبی بسیاری؛ مانند: مثنوی مولانا، شاهنامهٔ فردوسی، حدیقهٔ سنایی، بهارستان جامی، تاریخ بیهقی، غزلیات حافظ، بوستان و گلستان سعدی و صدها اثر دیگر است که در شمار غنی‌ترین و شیواترین آثار ادبی جهان قرار دارند.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

بدیع

در لغت به معنای چیز نو، طرفه و نادر است و در اصطلاح اهل ادب عبارت از فن یا دانستنی‌یی است که با فراگیری آن زیبایی کلام و آرایش سخن شناخته می‌شود.

اموری که سبب زیبایی و آرایش کلام (سخن) می‌گردد به نام محسنات بدیعی و صنایع ادبی یاد می‌شود. صنایع ادبی به دو نوع است، یکی لفظی و دیگر معنوی.

صنایع لفظی

آن است که در آن زیبایی کلام تنها به الفاظ مربوط باشد.

صنایع معنوی

آن است که زیبایی و آرایش سخن مربوط به حسن معانی باشد.

سانسور

از لفظ لاتین، به معنای قضاوت کردن مشتق شده است. در اصطلاح عبارت است از باز داشتن و جلوگیری از بیان عقاید و نظریاتی که برای نظام سیاسی خاصی خطرناک می‌باشد. این عمل با اعمال قدرت صورت می‌گیرد. سانسور از ابتدای فرهنگ بشری وجود داشته است و در جوامع یونان قدیم هم تا حدودی انجام می‌شد.

در قرون وسطی سانسور به نام" تفتیش عقاید"بر افکار و عقاید تحمیل می‌شد و کتاب‌های زیادی تحت این عنوان از بین رفت.

رهنمای تدریس درس بیست و ششم

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نقش جوانان در انکشاف و توسعهٔ کشور
هدف کلی	آشنایی با انکشاف و توسعه و درست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با انکشاف و توسعه آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای پسوند اسم معنی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن، برداشت مطالب و اندیشه و قیاس در وجود شان ارتقا یابد. ۳- راه‌های رسیدن به ترقی و پیشرفت را بیاموزند و میل و رغبت توسعه و انکشاف در دل‌های شان پرورش یابد.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای‌شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	بخش مقدماتی
(۳۰) دقیقه	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • شاگردان به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • شاگردان متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان به اساس نوبت، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس (نقش جوانان در انکشاف و توسعهٔ کشور) را با صدای بلند بخوانید و توضیحات لازم در مورد مفاهیم و واژه‌های آن ارائه نمایید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و مفهوم آن را با زبان ساده بیان دارند.	قسمت اول درس (متن)
(۳) دقیقه	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن درس به شاگردان گفته شود.		خلاصه و توضیحات
(۲) دقیقه	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای پسوند اسم معنی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای پسوند اسم معنی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارۀ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونۀ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. از سقراط پرسیدند: بزرگترین آرزویی که داری چیست؟ فیلسوف بزرگ یونان در جواب گفت: بزرگترین آرزوی من این است که در بلندترین جای شهر آتن قرار گرفته، با صدای بلند به مردم بگویم: ای دوستان، ای مردم، چرا با این حرص و تلاش خوبترین سال‌های عمر تان را به جمع کردن مال و پول سپری می‌نمایید؛ ولی آن طوری که ضرورت است، در تعلیم و تربیت اطفال تان که روزی مجبور استید، هست و بود خود را به آن‌ها بگذارید، همت نمی‌گمارید؟	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

توسعه

توسعه از نیازهای انسانی آغاز می‌شود تا به مسایل مربوط به زنده‌گی معنوی می‌رسد. توسعه کوششی است برای ایجاد تعادلی تحقق نیافته، یا راه حلی است در جهت رفع فشارها و مشکلاتی که پیوسته بین بخش‌های مختلف زنده‌گی اجتماعی و انسانی وجود دارد.

به اعتقاد مایکل تودارو توسعه پدیده‌یی است که باید از طریقه‌های گوناگون به آن نگریسته شود و مستلزم تغییراتی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی مردم، کاهش نابرابری، تسریع رشد اقتصادی و ریشه‌کن ساختن فقر مطلق در ابعاد مختلف است.

بروکفلید در تعریف توسعه می‌گوید: توسعه را باید بر حسب پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بیکاری و نابرابری تعریف کنیم؛ به طور کلی نظام اقتصادی اجتماعیزا به همراه دارد و شامل دگرگونی‌های اساسی در ساخت‌های نهادی، اجتماعی، اداری و همچنین دیدگاه‌های عمومی مردم است. توسعه بسیاری از موارد، حتی عادات، رسوم و عقاید مردم را نیز در بر می‌گیرد؛ همچنان توسعه به معنای صنعتی شدن بیشتر، ارتباطات بهتر، ایجاد نظام اجتماعی مبتنی بر عدالت و افزایش مشارکت مردم در امور سیاسی جاری تعریف گردیده است.

ابعاد مختلف توسعه عبارتند از: توسعهٔ اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی.

رهنمای تدریس درس بیست و هفتم

شرح مطالب	عناوین مطالب
داکتر عبدالاحمد جاوید	**موضوع درس**
آشنایی با زنده‌گی و کارنامه‌های علمی و ادبی داکتر عبدالاحمد جاوید و درست نویسی	**هدف کلی**
با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با داکتر عبدالاحمد جاوید و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی املای پسوند صفت نسبتی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- احترام به مقام معنوی بزرگان را بیاموزند و کارنامه‌های آن‌ها را سرمشق راه خود قرار دهند.	**اهداف آموزشی** • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین	**روش‌های تدریس**
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان تصویر داکتر عبدالاحمد جاوید و یکی دو کتاب از وی.	**مواد ممکن و ممد درسی**

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و برای شان نمره داده می‌شود. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ ﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • متن کامل درس(داکتر عبدالاحمد جاوید) را با صدای بلند بخوانید؛ تلفظ واژه‌ها و جملات را شمرده و واضح بیان داشته و معانی واژه‌های مشکل را توضیح دهید؛ طوری که همه بتوانند آن را خوب بشنوند و بفهمند. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس را توضیح داده و سپس مفاهیم مشکل آن را تشریح کنید. • از شاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پس از خوانش خاموشانه پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • از چند شاگرد بخواهید که هر کدام یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. آن‌ها تشویق و رهنمایی شوند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جمله‌ها را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند و دیگران اگر مشکلی داشتند، می‌پرسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن را به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگ(ج) آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چندین شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای پسوند صفت نسبتی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• به تشریحات معلم گرامی گوش می‌دهند. • با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف «املای پسوند صفت نسبتی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز اول و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته، کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. یکی از دانشمندان اسلام می‌گوید: من روزی درس استقامت و پایداری را از یک حشره آموختم. روزی در مسجد جامع دمشق نشسته بودم، دیدم که حشره یی می‌خواهد از یک ستون سنگی بالا رفته، در کنار چراغی که بر ستون نصب است بنشیند. من از سر شب تا نزدیک صبح در کنار همان ستون نشسته بودم و به تلاش حشره دقت می‌کردم، شمار کردم که هفتصد بار کار حشره تکرار شد. از روی زمین تا میانهٔ ستون بالا می‌رفت؛ اما در میانهٔ راه شکست می‌خورد و می‌افتاد. سطح صاف ستون نمی‌گذاشت که حشره به مقصدش دست یابد. من از تصمیم و ارادهٔ آن حشرهٔ کوچک در تعجب و حیرت بودم، از جا بر خاسته به نماز ایستادم؛ بعد از ختم نماز، نگاه به حشره نمودم و دیدم که بر اثر استقامت و پایداری به هدف رسیده و کنار آن چراغ نشسته است.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح نمایید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

اکادمیسین و اکادمی (Academy)

کلمهٔ فرانسوی بوده که در آتن افلاطون در آنجا به شاگردان خود فلسفه درس می‌داد و به این مناسبت شاگردان و پیروان او را اکادمیان و فلاسفهٔ اکادمی نامیده اند؛ سپس کلمهٔ اکادمی به مجامع علمی و انجمن‌هایی که علوم و فنون برای بحث و تحقیق در مسایل علمی و ادبی تشکیل می‌شد اطلاق گردید. اکادمیسین بلندترین و برجسته ترین لقب علمی تحقیقی اکادمی علوم است و به کسانی داده می‌شود که آثار بی‌شمار علمی تحقیقی به صورت مستقل داشته باشند.

آگره

یکی از شهرهای معروف در هندوستان است که تاج محل در آن‌جا قرار دارد.

رساله

نامه، نوشته، کتاب، کتاب کوچک که در یک موضوع خاص تحقیق صورت گرفته باشد.

سمپوزیم

انجمنی که در آن جمعی از مردم در مورد یک موضوع خاص به بحث و گفتگو بپردازند.

چارسوق

چار مخفف چهار و سوق به معنای بازار، جای خرید و فروش کالا و جمع آن اسواق است.

چارسو

سو کلمهٔ پهلوی بوده، به معنای طرف، جانب، کنار و نزد. سون و اسون نیز گفته اند.

کشکول

ظرفی که درویشان دوره‌گرد به شانه یا به ساق دست خود آویزان می‌کنند و از پوست میوه‌یی شبیه به نارگیل که در هندوستان به دست می‌آید ساخته می‌شود. از فلز و سفال هم درست می‌کنند. کچکول نیز گفته شده است.

وصیت: پند و اندرز و سفارش، دستوری که کسی پیش از مردن به وصی خود بدهد که بعد از مردن او اجرا کنند و وصی کسی است که به او اندرز و سفارش شده باشد. وصایا جمع آن است.

فانوس

مأخوذ از یونانی، جاچراغی که از فلز و شیشه، کاغذ و یا چیز دیگر درست کنند و در آن چراغ یا شمع بگذارند.

قناری

پرنده‌یی است کوچک و خوش آواز و پرهایش زرد روشن، نارنجی، خاکستری و یا هم ابلق می‌باشد. اصل آن از جزایر قناری است و در کشور ما کنری گویند.

نوروز خوش آیین

اثری است استادانه و دقیق از استاد گرامی اکادمیسین داکتر جاوید محقق توانای ما که با زحمات خسته‌گی‌ناپذیر، در این کتاب پیام باستانی را به هموطنان خود به ارمغان گذاشته است و گوشه‌یی از فرهنگ ملی ما را در روشنی قرار داده و به درخشش صفحات تاریخ میهن ما افغانستان افزوده است تا باشد نسل‌های آینده از فرهنگ کهن و اصیل خویش آگاهی داشته باشند.

رهنمای تدریس درس بیست و هشتم

شرح مطالب	عناوین مطالب
فرخی سیستانی	**موضوع درس**
آشنایی با فرخی سیستانی و درست نویسی	**هدف کلی**
با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم: ۱- با فرخی سیستانی و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث درست نویسی، املای پسوندهای فاعلی را فرا گیرند. ۲- توانایی خوانش، گوش فرادادن و برداشت مطالب در وجود شان تقویه گردد. ۳- به خوانش آثار و اندوخته‌های شاعران ادبیات دری علاقه‌مند شوند.	**اهداف آموزشی** • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین	**روش‌های تدریس**
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و در صورت امکان پژوهش در انترنت و چند تصویر از فرخی سیستانی.	**مواد ممکن و ممد درسی**

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و احترام نموده، کار خانه‌گی خویش را روی میز می‌گذارند. • شاگردانی که بیان درس گذشته و معرفی درس جدید را به عهده دارند، تشریحات خویش را ارائه می‌دارند و نظر به دقت توضیحات شان، تشویق شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. بقیهٔ شاگردان به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائهٔ پاسخ به پرسش‌های معلم.	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و ایجاد ارتباط عاطفی با آن‌ها. • گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی. • برای ارزیابی درس گذشته و معرفی درس جدید از دو شاگرد بخواهید که یکی، برداشتش را از درس گذشته به دیگران بیان دارد و دومی درس جدید را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات شروع درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	بخش مقدماتی
(۳۰) دقیقه	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • متن کامل درس را خاموشانه خوانده و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • چند تن از شاگردان، یک یک پاراگراف از متن درس را تکرار می‌کنند. • واژه‌های مشکل و معانی آن را درکتابچه هایشان می‌نویسند.	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل درس(فرخی سیستانی) با صدای بلند طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پس از پایان خوانش، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد. • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • ازچندین شاگرد بخواهید که یک یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	قسمت اول درس (متن)
(۳) دقیقه	پس از توضیح و تشریح مفاهیم کلی و اساسی درس، خلاصهٔ آن به شاگردان گفته شود.		خلاصه و توضیحات
(۲) دقیقه	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. در ضمن به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. • تکرار بعضی از سؤالات ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام و احترام نموده، به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (درست بنویسیم)	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد؛ همچنان تلفظ واژه‌ها و جملات باید شمرده و واضح صورت گیرد. • پرسش‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده و جواب‌های شاگردان را دریافت کنید. • متن کامل بخش «درست بنویسیم» توسط چند شاگرد خوانده شود و قسمت‌های مختلف املای پسوندهای فاعلی توسط معلم گرامی بر تخته نوشته شود. • از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های مختلف بخش «درست بنویسیم» را در کتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت طرز تلفظ واژه‌ها و جملات را می‌شنوند. • به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌دارند. • چندین شاگرد متن کامل بخش «درست بنویسیم» را با صدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • شاگردان قسمت‌های مختلف«املای پسوندهای فاعلی» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود. ضمناً به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• تعارفات، گرفتن حاضری و تنظیم گروه‌ها. • طرح سؤالاتی در بارهٔ متن درسی روز دوم و بخش درست بنویسیم به گونهٔ شفاهی.	• ادای سلام و احترام نموده، در گروه‌ها تنظیم می‌شوند. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه می‌نمایند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	درس با نام خدای بزرگﷻ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد: **کار گروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی با هم مباحثه کرده به نتیجه برسند. در ضمن یک نفر شان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند. معلم گرامی آن‌ها را زیر نظارت داشته به ایشان کمک می‌کند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان آن را به صورت املا در کتابچه‌های شان بنویسند. زبان پدیدهٔ شگفت انگیز و پیچیده‌یی است و از بزرگترین و مهمترین توانایی‌های انسان محسوب می‌شود. اگر چه کلیه حیوانات دارای سیستم‌های ارتباطی استند؛ ولی انسان دارای رشد یافته‌ترین و کاملترین سیستم ارتباطی، یعنی تکلم است. زبان کارکردهای گوناگونی برای انسان دارد؛ وسیله‌یی برای ارتباط برقرارکردن و اجتماعی شدن با دیگران، وسیله‌یی برای انتقال فرهنگ از نسلی به نسل دیگر و وسیله‌یی برای تفکر است.	• متنی را که خوانده می‌شود، به صورت املا در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خودآزمایی • پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه‌گی	نخست مفهوم شعر بخش کار خانه‌گی توضیح داده شود؛ سپس کار خانه‌گی برای شان سپرده شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً ناگفته مانده باشد، پاسخ داده شود؛ همچنان به سؤالات شاگردان جواب‌های مناسب ارائه گردد؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

معلومات اضافی

ابوالمظفر احمد بن محمد امیر چغانیان: چغانیان ناحیه‌یی است واقع در مسیر علیای آمودریا (جیحون)؛ مرکز این ناحیه نیز به همین نام خوانده می‌شود و نسبت بدان چغانیانی یا چغانی است. نام رودخانه‌یی موسوم به «چغانرود» از همین کلمه است و نیز عنوان پادشاهانی که بر این ناحیه حکومت می‌کردند، از این کلمه مأخوذ است.

چغانیان یا آل محتاج نام خاندانی است که پس از اسلام در چغانیان حکومت کرده اند؛ افراد این خاندان عبارتند از: محتاج بن احمد، مظفر بن محتاج، ابو علی احمد بن محمد بن مظفر، ابوالعباس فضل بن محمد بن مظفر و غیره.

ترجمان البلاغه: از کتاب‌های مهم علم بلاغت، در مباحث معانی و بیان و صنایع لفظی و معنوی به شمار می‌رود. این کتاب را به فرخی سیستانی نسبت داده اند؛ ولی این درست نیست. مؤلف در این کتاب، پس از ذکر هر یک از صنایع لفظی و معنوی، شواهد ممدودی از شاعران قرن چهارم و اوایل قرن پنجم می‌آورد. کتاب ترجمان البلاغه مورد استفادۀ رشیدالدین وطواط در حدائق السحر قرار گرفته است. در نسخۀ معتبری که در کتابخانۀ استانبول پیدا شده است، کاتب در پشت نسخه، این کتاب را تصنیف محمد بن عمر الرادویانی دانسته که یکی از ادیبان قرن پنجم و ابتدای قرن ششم هـ . ق. است.

ترجم: آن است که معنای عبارتی را از زبانی به زبان دیگر بر گردانند. ترجمه ممکن است منظوم باشد یا منثور و هر چه به اصل نزدیک‌تر باشد بهتر است.

چنگ «Chang»: از سازهای سیمی قدیمی که ۴۶ سیم دارد و با انگشتان دست نواخته می‌شود.

خضراء: مؤنث اخضر، سبز، سبزرنگ و گیاه سبز.

گُنبد: سقف یا ساختمان بعضی از اشکال که غالباً بر فراز معابد، مساجد و یا قبور و آرامگاه‌ها می‌سازند؛ گُنبد کبود و گنبد لاجوردی که کنایه از آسمان است.

حدائق‌السحر فی دقایق‌الشعر: کتابی در علم بیان و صنایع لفظی و معنوی شعر، از آثار رشیدالدین وطواط دانشمند بزرگ قرن ششم هـ . ق. که نوشتن آن را به اشارۀ اتسز خوارزمشاه در سال ۵۵۱ هـ . ق. شروع کرد. رشیدالدین وطواط پس از مطالعۀ کتاب «ترجمان البلاغه» خواسته است کتابی بهتر و جامعتر در محاسن نظم و نثر تألیف کند.

رشید در این کتاب ابتدا به ذکر محاسن شعر می‌پردازد و بعد شواهدی از زبان فارسی دری و عربی ذکر می‌کند و از شاعرانی مانند معزی، عمق بخارایی، ابوالفرج رونی، مسعود سعد سلمان و ناصر خسرو اشعاری من باب مثال می‌آورد.

زنگار: زنگ، زنگ آهن و فلزات دیگر، اکسیدس، به عربی زنجار می‌گویند، زنگارفام، آنچه که به رنگ زنگار باشد، زنگارگون، سبزرنگ.

عنقا: پرندۀ موهومی که معنای لفظی آن درازگردن است و نام دیگری برای سیمرغ که جایگاه آن در کوه قاف است و در ادبیات فارسی دری مثال بلندپروازی است.

ملون: به معنای رنگ آمیزی شده و رنگارنگ.

سومنات: بتکدۀ معروف در هند که سلطان محمود غزنوی آن را فتح کرد و بت‌هایش را شکست.

عنصری: ابوالقاسم حسن بن احمد از شاعران بزرگ قصیده سرای دورۀ غزنوی که به وسیلۀ امیر نصر بن ناصرالدین به

خدمت سلطان محمود معرفی شد و نزد او تقرب یافت؛ بعد ملک الشعرای دربار گشت و مال و ثروت فراوان به دست آورد. اشعارش بیشتر در مدح سلطان محمود، امیر نصر و سلطان مسعود، فتوحات و لشکرکشی‌ها و جنگ‌های ایشان است. دیوان قصاید عنصری جز دیوان شعر، منظومه‌های دیگر نیز داشته است؛ مانند: مثنوی وامق و عذرا، سرخ بت و خنگ بت و شاد بهروعین الحیات که بعضی از ابیات آن‌ها در فرهنگ‌ها موجود است.

آیینه: قطعهٔ شیشه که در پشت آن ملمع قلع و جیوه مالیده باشند؛ نور را منعکس می‌سازد و به اندازه و شکل‌های مختلف وجود دارد.

سنجاب: جانوری است کوچک‌تر از گربه، پوستش دارای موهای نرم و انبوه به رنگ کبود یا خاکستری که بیشتر در جنگل‌ها و بر روی درختان به سر می‌برد.

فهرست منابع

۱. خانلری کیا، زهرا، فرهنگ ادبیات فارسی، چاپ دوم، انتشارات توس، تهران، ایران، ۱۳۸۴ ش.

۲. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، جلد سوم، چاپ دهم، انتشارا ت امیرکبیر، تهران، ایران، ۱۳۷۵ ش.

۳. ژوبل، محمد حیدر، تاریخ ادبیات افغانستان، چاپ اول، ۱۳۳۶ ش.

۴. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، چاپ دوم، انتشارات سپهر، تهران، ایران، ۱۳۶۷ ش.

۵. حق شناس، علی محمد، آواشناسی (فونیتیک)، چاپ یازدهم، ۱۳۸۶ ش.

۶. سعیدیان، عبدالحسین، دایرة المعارف بزرگ نو، سال چاپ ۱۳۸۵ ش.

۷. انوری، دکتور حسن، فرهنگ بزرگ سخن، چاپ سوم، انتشارات سخن، تهران، ایران، ۱۳۷۹ ش.

۸. انوشه، حسن، دانشنامۀ ادب فارسی، سازمان چاپ و انتشارات، چاپ اول، تهران، ایران،۱۳۸۷ ش.

۹. صفا، ذبیح الله، تاریخ ادبیات در ایران، چاپ سوم، انتشارات فردوس، تهران، ایران، ۱۳۶۶ ش.

۱۰. هاشمی، حمید، زنده‌گینامۀ شاعران ایران، چاپ اول، انتشارات فرهنگ و قلم، تهران، ایران، ۱۳۸۲ ش.

۱۱. دفتر تحقیق و پژوهش آدینۀ سبز، زنده‌گینامۀ دانشمندان جهان، چاپ اول، انتشارات نوید اسلام، تهران، ایـران، ۱۳۸۶ ش.